

Johanna Kallentautio

Kallentautio - Autiotilasta kestiekievarimuseoksi

Opinnäytetyö

Kevät 2012

Maatalouden yksikkö

Maaseutuelinkeinojen ko

Maaseutu ympäristö

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Maatalouden yksikkö
Koulutusohjelma: Maaseutuelinkeinojen ko
Suuntautumisvaihtoehto: Maaseutuympäristö

Tekijä: Johanna Kallenautio

Työn nimi: Kallenautio - Autiotilasta kestikievariksi

Ohjaaja: Tapani Tasanen

Vuosi: 2012 Sivumäärä: 73 Liitteiden lukumäärä: -

Käsittelen työni alussa yleisesti kestikievarilaitoksen syntyä, toimintaa ja sen päätymistä. Kievarikyyditykset ovat osa maamme liikennehistoriaa ja sen avulla moni maatalo sai kaivattuja lisätuloja.

Juupajoella Kallenaution kestikievarissa vaalitaan kievarihistoriaa Suomen ainoassa alkuperäisenä säilyneessä kestikievarimuseossa. Esitän Kallenaution talon historian isäntäluettelon pohjalta vuodesta 1720 vuoteen 1954 asti sekä selvitän, mistä Kallenautio-nimi on peräisin.

Kievarilaitoksen perustamisen myötä Kallenaution ylläpidettiin kestikievaria vuosina 1778-1881 ja 1920-1928, jonka jälkeen auto- ja raideliikenne yleistyi ja kievaritoiminta siirtyi historiaan. Vuonna 1958 Kallenaution perustettiin kestikievarimuseo ja se on säilynyt muuttumattomana tähän päivään asti.

Esittelen työssäni Kallenaution rakennukset ja niiden käyttötarkoitukset valokuvien avulla sekä esitän myös tärkeimpiä korjauskohteita. Kallenaution kievarimuseon tulevaisuuden tarkastelu on yksi olennainen osa työtäni.

Asiasanat: kestikievari, hollikyytijärjestelmä, kotiseutumuseo, liikennehistoria

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: Ilmajoki, School of Agriculture and Forestry

Degree programme: Agriculture and Rural enterprises

Specialization: Agricultural environment

Author/s: Johanna Kallenautio

Title of thesis: Kallenautio – A deserted house to an inn museum.

Supervisor(s): Tasanen Tapani

Year: 2012

Number of pages:

Number of appendices:

This thesis deals with the general inn system in Finland and how it ended. Travel facilities are a part of traffic history in our country and it allowed many houses to receive much needed extra income.

Kallenautio inn museum is situated in Juupajoki and it is the only original inn museum in Finland that cherishes inn history.

I present the history of the house from 1720 until 1954 and I tell what the name Kallenautio is derived from.

As a result of the establishment of the inn institution Kallenautio maintained an inn between 1778 -1881 and 1920 -1928. As the development of the car- and railway-traffic increased it stopped inn traffic because it became unprofitable and the inn moved into history. The inn museum was founded in 1958 and has remained to this day.

I present the Kallenautio`s buildings and their uses in photographs as well as repair the main items. Kallenautio`s inn museum`s future is an essential part of my job.

Keywords: inn, homestead association, inn history

SISÄLLYSLUETTELO

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ	2
THESIS ABSTRACT	3
KÄYTETYT TERMIT JA LYHENTEET	5
1 JOHDANTO	7
2 KYYTILAITOKSEN HISTORIAA	8
2.1 Kestikievarit	8
2.2 Kievarikyyditysten syntyminen	14
2.3 Hollikyyditysjärjestelmän syntyminen.....	15
2.4 Hollikyyditysjärjestelmän muutos.....	16
3 KALLENAUTION TALON VAIHEET	21
3.1 Yleistä	21
3.2 Kallenautio-nimen alkuperä	23
3.3 Tavallansa talo elää – Kallenaution isännät 1720 - 1954.....	23
4 KESTIKIEVARI KALLENAUTIOSSA	35
4.1 Elämää kestikievariaikaan	35
4.2 Kievarilaitoksen loppuminen.....	38
4.3 Tuho uhkaa?	42
4.4 Vanhan kievarin uusi elämä	43
5 TILAN RAKENNUKSET	47
5.1 Pihapiirin esittely	47
5.2 Miespihan puolella olevat rakennukset.....	49
5.3 Karjapihan puolella (uusi tilakeskus) pihapiirissä olevat rakennukset:.....	55
5.4 Korjauskohteita	59
6 POHDINTA.	64
7 LÄHTEET	67

Käytetyt termit ja lyhenteet

Hollikyytijärjestelmä	Kyytijärjestelmä, jossa talonpojat olivat velvoitettu kukin omalla vuorollaan avustamaan kestikievaria kyydinannossa.
Jefreitteri	Vastasi nykyistä korpraalin arvoa Venäjän vallan aikaisissa sotajoukoissa.
Kappa	Vanha mittayksikkö, viljanmitta, joka on noin 4,5 litraa.
Kestikievari	Talo joka oli velvoitettu ylläpitämään kyytihevosiä ja majoitustiloja sekä ateriapalveluita matkustajia varten.
Kruununtila	Kruunun eli valtion omistama tila, johon myönnettiin asukasoikeus.
Leiviskä	Vanha suomalainen mittayksikkö, noin 8,5 kilogrammaa.
Peninkulma	Vanha pituusyksikkö, joka on 10,7 kilometriä 1800-luvun pituusyksiköiden mukaan.
Sukutila	Sukutilaksi määritellään nykykäsityksen mukaan tila, joka on yhtäjaksoisesti ollut saman suvun hallussa vähintään 200 vuotta ja on yhä toimiva maa- tai metsätaloustila.
Virsta	Vanha pituusmitta, joka on nykymitan mukaan 1066,80 metriä.

ESIPUHE

Päädyin opinnäytetyön aihetta valitessani todella haasteellisen työn pariin, sillä huomasin työtä aloitellessani, ettei kestikievareista ole kirjoitettu kovin runsaasti teoksia. Sain kasata tietoja pienistä lähteistä sieltä täältä, mutta onneksi kotiarkistomme Kallenaution kievarin vaiheista on laaja ja keskuudessamme elää yhä henkilöitä jotka ovat talon historiaa eläneet. Mutta koska aihe on minulle läheinen ja oman sukuni myötä tärkeä, en pelännyt ottaa haastetta vastaan.

Kallenaution kestikievari Juupajoella on valtakunnallisesti ainutlaatuinen ja ainoa alkuperäisessä asussaan säilynyt kyytilaitoksen muistomerkki maassamme. Itse olen suvun perillisenä oppinut tuntemaan läheltä talon historian. Minulle Kallenautio ei ole pelkästään kievarimuseo, vaan esi-isieni raskaalla työllä raivaama korpitila, koti ja pitkän historian omaava sukutila, johon kievarikyyditykset ja niiden luomat erilaiset tarinat liittyivät vain yhtenä arkisena elannon osana. Talo on nähnyt lukuisia sukupolvia, elänyt maamme historian merkkihetket ja sen hirret kuiskivat monenlaisista ihmiskohtaloista. Tämän vuoksi talo ansaitsee historiikkiinsa "läheisen" näkökulman, jonka muut näkevät vain museona ja turistikohteena.

Haluan kiittää Pirkanmaan maakuntamuseon edustajaa, perinnerakennusmestari Tapani Koirasta ohjeista työhön ryhtyessäni, Seamk:in tutkijayliopettaja Tapani Tasasta opinnäytetyöni ohjauksesta, Juupajoki-Seuraa hyvästä yhteistyöstä, Liisa ja Pentti Teittistä lukuisista talon historiaan liittyvistä tarinoista ja isääni Ilkka Kallenautiota, jonka hallussa olevaa aineistoa olen työhöni käyttänyt.

1 JOHDANTO

Juupajoki-Seura on kustantanut vuonna 1958 ensimmäisen Kallenaution kievarin historiikin Yrjö Sakari Koskimiehen kirjoittamana. Siitä on myöhemmin tehty uusintapainoksia vuonna 1979¹. Tuolloin historiikin tekoon osallistuivat muun muassa Lauri Markkula ja Lauri Ylä-Lyly. Historiikissa on käsitelty Kallenautiota kievarikyyditysten aikakaudella ja se on mielenkiintoinen, mutta minulle jää siitä tuntu, että näkökulma itse Kallenautioon kokonaisuutena jää etäiseksi.

Kallenaution kievarin historian voi tiivistää sanomalehti- ja historiakirjoitusten perusteella kolmeen osaan, joita ovat varsinainen kievaritoiminta, rakennusten pelastaminen ja nykyinen museotoiminta. Kirjailija Zacharias Topelius toi Kallenaution kievarin koko maan tietoisuuteen 1800-luvun puolivälissä. Tavallinen ja vaatimaton majatalo sai sadunomaisen maineen ja suurta arvostusta osakseen koko kievarihistoriansa ajan. 1950-luvulla rakennukset eivät enää vastanneet sen ajan asuinolosuhteita, joten pihapiiri autioitui ja tienoikaisu uhkasi tehdä lopun arvokkaasta rakennusryhmästä. Kallenautio ja sen säilyttämisen tärkeys sai suurta julkisuutta ympäri maan. Nyt kestikievari palvelee vanhassa virassaan nykyajan säädöksiä soveltaen museokahvilana sekä matkamuistopuotina.

Tätä teosta voi käyttää Juupajoki-Seuran aiemmin julkaiseman historiikin täydentävänä kappaleena. Tarkoitukseni on antaa talon historiaan uudenlaisia näkökulmia ja samalla selvittää tutkimukseni alussa yleisesti kyytilaitoksen historiaa ja tarkoitusta, johon Juupajoki-Seuran teos ei ryhtynyt. Työssäni minun on myös tarkoitus pohtia sitä, kuinka maaseudulla aikojen saatossa ihmisten kulkeminen ja kyyti-järjestelmä on kehittynyt verrattuna tähän päivään. Kuvailen myös pääpiirteittäin valokuvien avulla tilan rakennukset ja kerron missä käytössä ne olivat ennen ja

---

¹ Koskimies, 1979.

missä käytössä ne ovat nyt. Työn lopussa on liitteenä isäntäluettelo, koska se on tärkeä osa tilan historiaa.

2 KYYTILAITOKSEN HISTORIAA

2.1 Kestikievarit

Kestikievarit olivat teiden varsilla sijaitsevia taloja, jotka käräjillä oli veloitettu toimimaan majataloina eli kestikievareina. Niiden kulta-aikaa olivat 1700- ja 1800 – luvut. Alun perin suuret pappilat toimittivat kestikievareiden virkaa, mutta tasaisen kyytiverkoston muodostumiseksi veloitettiin myös sopivin välimatkoin sijaitsevia maataloja toimimaan kestikievareina, joissa oli tarvittava määrä laidunta kyytihevosiä varten, sillä talon piti vilkkailla paikoilla elättää kahdeksan hevosta.² Kestikievareita myös jouduttiin erikseen rakentamaan teiden varsille, jotta pysähdyspaikkoja olisi parin peninkulman välein. Vauraat talonpojat, jotka isännöivät kestikievareita, ottivat kyyditystehtävät hoitaakseen ja samalla toimivat usein pitäjän nimismiehinä. Kyyditsijää kutsuttiin ”holliksi”. Jos hollimiehet olivat ajossa, niin kestikievarin isännän velvollisuus oli saattaa matkustajat seuraavaan kievariin.³

Kestikievarit asetettiin käräjillä. Kestikievarin pito oli suuri rasitus talolle, sillä järjestelmä oli kallis ylläpitää, ja se vaati talollisilta suuren työpanoksen. Kestikievareissa tuli jatkuvasti olla mies ja hevonen, ellei useampiakin, odottamassa kyytiläisiä, ja heidän tuli olla valmiita lähtemään nopeasti.⁴ Lisäksi vaadittiin jatkuvaa tulta hellassa ja lämpimiä huoneita, jotta matkustajat saivat nopeasti ruokaa ja lämpimän makuupaikan.⁵

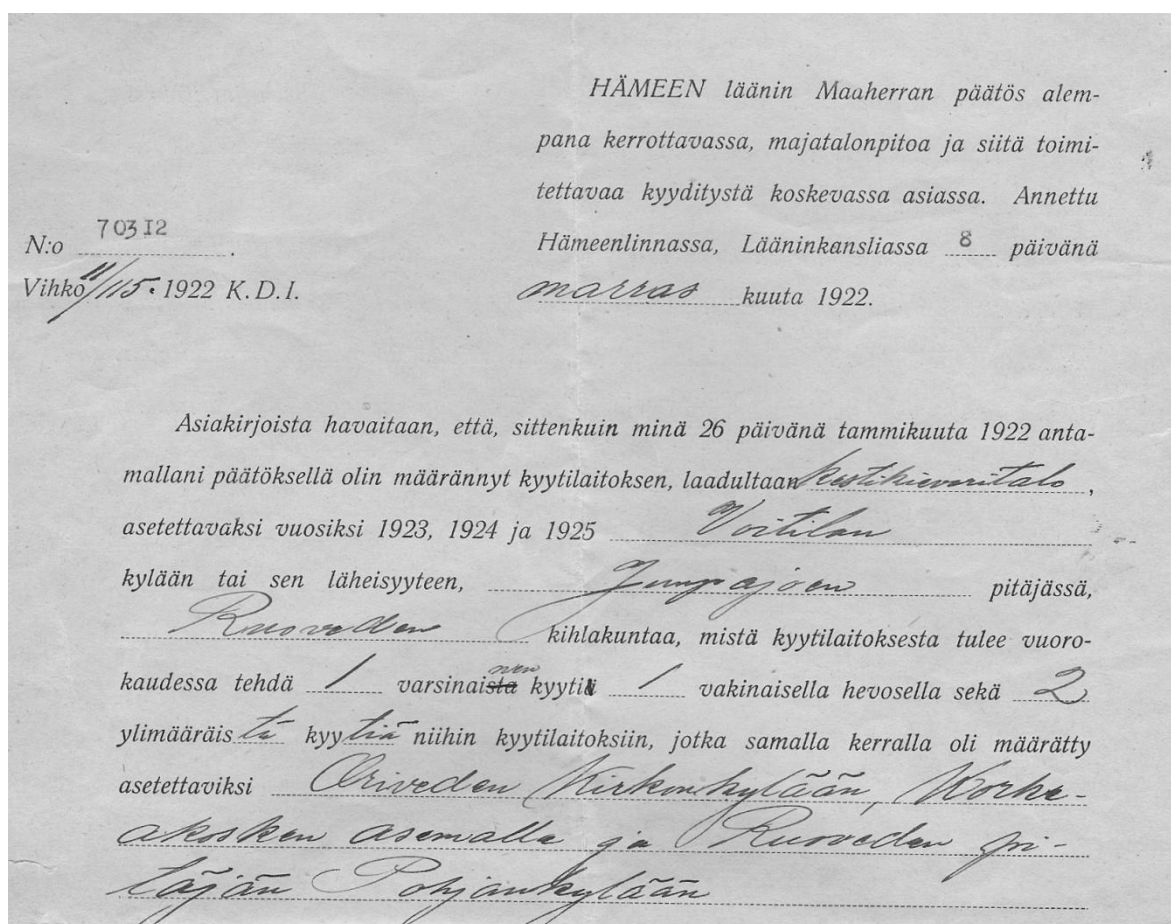
² Jutikkala 1949, 421.

³ Jutikkala 1949, 420-421.

⁴ Mauranen I 1999, 404.

⁵ Mauranen I 1999, 408.

Kievarissa piti olla kyytien taksat näkyvissä erillisellä taululla, jota kutsuttiin kievaripatentiksi. Tämän lisäksi taulusta tuli ilmetä kyseessä olevan kievarin nimi, ja molempiin lähimpiin kievareihin tuli ilmoittaa etäisyydet peninkulmina. Kestikievari-päiväkirjasta ilmeni matkan ajankohta, reitti, matkustaja ja kyyditsijä, ja lisäksi matkustaja sai kirjoittaa omat mielipiteensä kievarista ja kyydistä kirjaan. Moitteet johtivat aina tutkintaan, sillä kruunu valvoi kievareita tarkasti. Kievarissa piti olla talli hevosia varten, vaunuvaja ajokaluille ja hollitupa kyytiä odotteleville hollimiehille.⁶

Kuva 1. Ote Kestikievarin asettamis päätöksestä Albinus Aaltosen isännöimään Kallenaution 8.11.1922. Ilkka Kallenaution yksityisarkisto.

⁶ Koskimies 1979, 15.

Kievarirakennukselta vaadittiin isoa tupaa ja vähintään kahta kamaria.⁷ Aatelistolla ja rahvaalla tuli kievarirakennuksessa olla omat makuukamarit, lisäksi tavallisia matkustavaisia majoitettiin pirttiin tilan muun väen sekaan. Myös isäntäväellä tuli olla oma kamari. Kievarereita koskivat monet säädökset mm. tarjottavan ruoan, juoman ja majoituksen sekä niiden tason suhteen. Lisäksi vähimmäisvaatimuksena oleva sisustus oli määritelty tarkoin. Kievarereilla oli seudun yksinoikeus myydä viinaa ja olutta.⁸

Kuva 2. Tuntemattomat matkaajat. Kuvatekstinä *"kyläily Ruovedellä"*. Kuvausaika ei tiedossa. Juupajoki-Seuran arkisto.

---

⁷ Mauranen II 1999, 87.

⁸ Mauranen I 1999, 408.

Pelkästään parin peninkulman väli menen tullen kuljettuna vaati mieheltä ja hevoselta yhden päivän kokonaisen työpanoksen. Tämä aika oli pois talon omista töistä. Se oli suuri menetys talolle erityisesti kiireisinä maanviljelystöiden aikana, mutta matkustajahan maksoi tämän menetetyn ajan. Kievarin kyydityksiin käytettiin kestikievarin ja lähitalojen nuoria poikia erityisesti juuri kiireisinä maataloustöiden aikoina, sillä heille ei voinut vielä antaa suurta vastuuta maatilán töistä ja heillä oli aikaa odottaa hollituvassa kyytejä. Hevosen ja ajajan työpanos arvostettiin samanarvoiseksi ja mitä enemmän kyytejä talosta annettiin, sitä enemmän se toi lisätienestiä taloon. Jos kievari sijaitti hiljaisen tien varrella eikä kyytejä tullut kovin paljon, maksoi kruunu erillisen korvauksen kannattamattomasta hollitoiminnasta 1600-luvulta periytyneen säädöksen mukaan vielä 1800-luvullakin.⁹

Kievarinpito toi myös tiettyjä etuoikeuksia talolle ja talonpojille. Kestikievari vapautettiin sotaväestä, sillä kestikievareissa tuli olla paljon reserviä kyyditettäviä varten. Kievaritalot maksoivat myös vähemmän veroja.¹⁰

Kievarit olivat usein edelläkävijöitä, sillä niissä kulki matkustavaisia ympäri maan, joskus ulkomailtakin ja he toivat uusia tuulia tullessaan. Näitä uusia tapoja sovellettiin kievareihin ja tavat levisivät vähitellen muun väestön keskuuteen. Matkustajat kertoivat paljon uusia uutisia ja tarinoita maailmalta, jolloin lähiseutu sai uutta tietoa kievareiden kautta.¹¹

---

⁹ Mauranen I 1999, 404.

¹⁰ Jutikkala 1949, 421.

¹¹ Simonaho 2009. (WWW-viite).

Kestikievarin sääntöjä

I. Huone.

1. Ei pidä sallia sivullisten henkilöiden kulkea vierashuoneiden kautta.
2. Lukot ovat pidettävä reilassa ja ovat asetettavat niin että matkustaja voi lukota oven sisältäpäin yöksi ja ulkoa-päin, mennessään ulos.
3. Ikkunoihin on asetettava uutimet taikka kyllin suuret varjostimet että matkustaja voi suojata itseään ulkona olevien utelialilta katseilta. Uutimien pitää olla puhtaat.
4. Ikkunoiden ja peltien pitää olla sel-laiset, että niitä voi avata.
5. Huoneita on usein tuuletettava, että ummehtunut ilma poistuu.
6. Huoneet ovat pidettävät lämpiminä kylmällä säällä, vaikkei niissä silloin olisikaan matkustajia.

II. Sisustus.

7. Istuimia ja pöytiä on oleva joka huoneessa. Huonekalut olkoot ennen puusta kun että vaate joilla ne ovat verhotut olisi repaleissa tai likanen.
8. On pidettävä huoli, ett'ei mitään nauvoja ja säryjä pistä esiin huoneka-luista, sillä niihin voi matkustaja repiä vaatteensa.
9. Istuimilla, pöydillä ja sängyillä pitää olla niin monta jalkaa, etteivät ne tarvitse seiniä tukeekseen, vaan voivat seista vähä matkaa seinästä.
10. Kun hyllyjä on olemassa, pitää niiden olla vaakasuorassa asennossa, eikä vinossa.
11. Kun tauluja on huoneessa, pitää niiden rippua suorassa, sillä vinot hyl-lyt ja taulut todistavat järjestyksen tun-non puutetta. Mieluimmin huoneitten pitäisi olla ilman tapetteja seinissä, ainoastaan vuoratut ja maalatut, niin

IV. Järjestäminen ja siisteys.

18. Huoneet ovat joka aamu siistittä-vät.
19. Huoneet ovat siistittävät jokaisen matkustajan lähdettyä.
20. Tomu on pyyhittävä huonekaluis-ta.
21. Lattia on laastava.
22. Lasitavaroista ovat kärpäsenpilkut pyyhittävät.
23. Ikkunalaudoilta pitää laasta pois kuolleet kärpäset.
24. Mitä ankarammin tulee vainota kaikkia syöpäläisiä. Jos makuuhuo-neessa iltaisin on itikoita, niin on huone tehtävä pimeäksi. Myöskin voidaan avata ovi viereiseen huonee-seen ja sinne asettaa lamppu. Itikat lentävät silloin valoa kohti.
25. Ei pidä antaa milloinkaan hämä-häkinverkkoja kokoontua nurkkiin.
26. Kaikki papyrossin pätkät ovat pois olettavat kukka-astioilta.
27. Kaikki rikkinäiset paikat seinäpa-pereissa, ikkunan uutimissa, huoneka-luissa ja sänkyvaatteissa ovat heti korjattavat.
28. Liinujen pitää olla suorassa pöy-dillä, hyllyillä ja piirongeilla.
29. Juomatavarapilkut on poispestävät pöydiltä.
30. Saippua-astia ja komoodin levy ovat pestävät joka päivä.
31. Sylkiastia on siistittävä joka päivä.
32. Joka kerta pantaessa vettä juoma-astiaan on se huuhdottava ja vesi ulo-kopuolelta pois pyyhittävä.

V. Ruokapöytä.

33. Astioiden tulee olla täplittömät ja kiiltävän puhtaat
34. Veitsissä, kahveleissa ja lusikoissa

että seinätkin joskus voidaan pestä. Jos ovat tapetseeratut, täytyy tapettien olla ehyet ja puhtaat.

12. Jokaisessa makuuhuoneessa tulee olla nauvoja seinissä, mihin vaatteita voi ripustaa.

III. Sänky.

13. Sänkyjen pitää olla vähintään 180 centrimetrin (3 kyyn.) pituiset ja 75 centrimetrin (1 1/4 kyyn.) levyiset.

14. Jokaiselle uudelle matkustajalle on annettava puhtaat lakanat sekä puhdas tyynyn päällinen ja pyyheliina.

15. Lakanoiden tulee ulottua aina matkustajan jalkojen ympäri.

16. Likainen taikka repaleinen tyyny ei saa pilkistää päällisen aukosta.

17. Pesuvettä, saippuata, pyyheliina ja tulitikkuja on aina oleva makuuhuoneissa. Pesuvati on oleva suuri ja paljon pesuvettä saapuvilla.

ei saa olla hitustakaan jäännöstä edellisestä ateristiasta.

35. Kun salvetin panee esille, pitää sen olla puhdas.

36. Pöydälle pitää aina panna suolaa esille.

37. Leipäpalaisia ei saa leikata 1/2 centrimetriä (1/4 tuumaa) paksumpia.

38. Matkustajalle ei saa tarjota vanhaa voita ja pilaantuneita munia, ei edes keitetyn tai paistetun ruuan höyseinäkään.

39. Liha on leikattava poikkipuolin lihasyitä.

40. Ei pidä varistaa sokeria taikka kanelia taikka inkivääriä valmiiksi puurolle ja viilille, vaan nämät ruuat ovat pantavat pöydälle aivan yksinkertaisina ilman höysteitä ja pankoon sitten matkustaja itse nuo tarpeettomat höysteet, joiden käytännöstä ollaan sangen erimielisiä.

41. Sokeriastia on peitettävä silloin kun se ei ole käytännössä ettei sokeisiin tartu tomua eikä kärpäsenpilkkuja.

42. Kahvikuppeihin ei milloinkaan saa kaataa niin paljon kahvia, että se vuotaa yli reunojen. Tuokaa pikemmin sisään kannu tai koko pannu niin että matkustaja voi itse kaataa kuppiin.

Vanhoja kestikievarin sääntöjä.¹²

¹² Kestikievarin sääntöjä Jorma Soiron ravintolahistoriallisista kokoelmista. Wiirilinna, A. Kestikievarien aikaan 1. Keski-Pohjanmaa 7.2.1969. (WWW-viite).

2.2 Kievarikyyditysten syntyminen

Alun perin kyyditysjärjestelmä perustettiin vain korkea-arvoisten virkamiesten ja heidän viestiensä kuljettamisen tarpeeseen. Keskiajalla, vuonna 1279, kuningas Mauno Ladonlukko sääti asetuksen, jonka turvin vain he, jotka olivat kuninkaan asialla, saivat vaatia vapaata kyyditystä. Tämä asetus sai alkunsa Ruotsin ylimystön kyyditysten väärinkäytösten vuoksi.¹³ Myös kuninkaan kirjeenkantajat tarvitsivat kattavaa kyytijärjestelmää, joten kyyditykset laajenivat postinkuljetuksiin ja veronkantajien kyydityksiin. Myös vankeja kuljetettiin kievarikyydeillä.

Tavalliset matkaaajakin tarvitsivat kyytejä, joten Ruotsi-Suomen kuningas määräsi kestikievarien järjestävän kaikille tarvitsijoille kyydin ja majoituksen maksua vastaan.¹⁴

Pitkiä kyytimatkoja varten piti perustaa säädösten mukaan parin peninkulman välein majataloja, joissa hevonen ja kuljettaja vaihdettiin levänneisiin ja matkustajat saivat tarvittaessa yösijan aterioineen sopivaa korvausta vastaan. Pari peninkulmaa katsottiin sopivaksi välimatkaksi, jolloin matka sujui joutuisasti eikä rasittanut hevosia liikaa.¹⁵ Majatalot muodostivat kattavan verkoston. Alun perin majataloja oli kahdenlaisia: kruunun viranomaisten kruununkyytejä varten perustetut nimismiestalot ja tavallisten matkustavaisten käyttöön rakennetut majatalot. Majatalojen jaottelu kuitenkin poistui aikaa myöten kievarien tason parannuttua läpi maan.¹⁶

---

¹³ Jutikkala 1949, 420 - 421.

¹⁴ Wiirilinna, A. Kestikievarien aikaan 1. Keski-Pohjanmaa 7.2.1969. (WWW-viite).

¹⁵ Mauranen II 1999, 87.

¹⁶ Jutikkala 1949, 421.

2.3 Hollikyytijärjestelmän syntyminen

Hollikyyti muodostuu ruotsinkielestä sanoista: hålla (pitää, olla tarjolla) ja skjust (kyyti). Vuonna 1604 kyytijärjestelmää parannettiin säätämällä asetus, jolloin talonpojille jaettiin omat hollikyytivuorot, ja vuonna 1734 hollikyydit kirjattiin lakiin.¹⁷ Hollikyytijärjestelmä luotiin lisääntyvien matkustajamäärien aiheuttamaan tarpeeseen. Kievarin isäntä ei pystynyt huolehtimaan kuin yhden matkustajan kerrallaan, joten kievarihin piti luoda hollijärjestelmä useampia yhtäaikaisia kyyditettäviä varten.¹⁸

Kyytien järjestäminen oli kestikievaria isännöivän vauraan talonpojan, *nimismiehen*, vastuulla. Hollissa olo tarkoitti sitä, että jokaisella talonpojalla oli ennalta määrätty kyytivuoro, jolloin piti olla majatalossa hevosen kanssa valmiina matkaan.¹⁹

Kruunun virkamiehet saivat matkustaa vapaakyydillä, eli matkat olivat korvauksettomia. Kyytivelvollisille korvattiin kuitenkin vapaakyydit verovaroista. Hollikyytijärjestelmä koettiin talonpoikien kesken rasitteena. Tavallisten matkustavaisten kyyditykset joutuivat talonpojat järjestämään niin kuin parhaakseen näkivät ja näistä kuljetuksista he saivat korvauksen, jonka matkustaja maksoi.²⁰

Vuonna 1640 talonpojat saivat maksettavakseen kyydityksistä erityisiä veroja, joita kutsuttiin kyytirahoiksi, ja tämän myötä myös kruununkyyditykset muuttuivat maksullisiksi. Kyytirahojen turvin ylläpidettiin kyytilaitosjärjestelmää.²¹ Ennen 1700-lukua hollikyytijärjestelmä muuttui siten, että kyyditysvelvollisuus mitoitettiin talon koon mukaan. Mitä isompi talo, sitä useampi mies ja hevonen piti olla hollivuorossa, mikä tarkoitti talon työväen vähentymistä aina hollivuoron ajaksi. Tämä aiheutti

---

¹⁷ Jutikkala 1949, 421.

¹⁸ Mauranen II 1999, 87.

¹⁹ Simonaho 2009. (WWW-viite).

²⁰ Mauranen I 1999, 404.

²¹ Jutikkala 1949, 421.

hankaluuksia niinä aikoina, jolloin talon maataloustyöt olivat kiireisimmillään ja työvoiman tarve tilalla oli suuri.²²

Kuva 3. Kallenaution pihamaalla ovat lukuisat matkustajat vaihtaneet hevosta. Kuvassa kievarin isäntä Albinus Aaltonen (oik.) ja tuntematon matkaaja 1920-luvulla. Pitkän aitan seinustalla oleva poika on myös tunnistamaton. Kuva: Ilkka Kallenaution yksityisarkisto.

2.4 Hollikyyditysjärjestelmän muutos

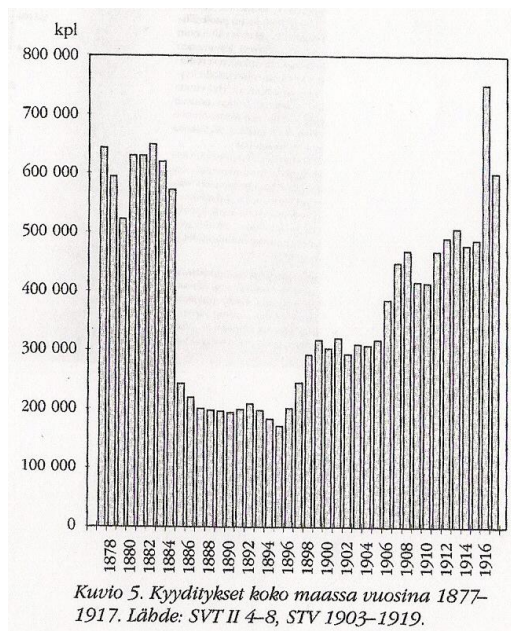
Hollikyytijärjestelmä koettiin raskaana ja siihen haluttiin muutoksia. Muutosvaatimukset lähtivät Halikossa sijaitsevasta Viurilan kartanosta ja kartanon asukkaat vaativat kyytijärjestelmän muuttamista urakkapohjaiseksi. 1810-luvun alussa Suomessa toimi noin 400 kestikievaria, ja niin sanotusti hukkaan menneet mies- ja hevostyöpäivät olivat laskujen mukaan yli 2,1 miljoonaa. Tappiota tuottivat mm.

---

²² Mauranen I 1999, 404.

hevosten ja miesten turhanpäiväinen odottelu kestikievareissa, sillä paikalla oli oltava vaikka matkustajia ei kievareihin ilmaantuisikaan.²³

Hollikyytijärjestelmä lakkautettiin vuonna 1877.²⁴ Kunnat saivat päävastuun päättää, jatkettiin hollikyytijärjestelmää vai otettiin käyttöön urakkajärjestelmä. Kyydit annettiin huutokaupalla sellaisen kyyditsijän velvoitteeksi, joka halvimmalla sai kyydit järjestymään viideksi vuodeksi kerrallaan. Näin hollikyytien aikakausi päättyi, kun saavuttiin kohti 1900-lukua.²⁵

Kuva 4. Kyyditysten määrä vuosina 1877-1917. Taulukosta huomaa kyytijärjestelmän eri vaiheiden vaikutuksen kyytimääriin. Vuosina 1877-1884 kyytijärjestelmä eli huippuaan kasvavan hallinnon ja talouden myötä, kun muita kulkuvälineitä ei ollut käytettävissä.²⁶ Vuonna 1885 kyytimaksut nousivat, mikä vähensi kyytien käyttöä. 1900-luvulle tultaessa ihmisten elintaso kohosi, yleinen liikkuvuus lisääntyi ja kyytimäärät kasvoivat. Vuonna 1916 kyytijärjestelmä palveli erityisesti rautateiden syöttöliikennettä, mutta 1920-luvulle tultaessa autoistuminen lakkautti hevoskyyditykset.²⁷

²³ Mauranen I 1999, 405.

²⁴ Koskimies 1979, 15.

²⁵ Jakobsson, R. & Halonen, M. 2007. (WWW-viite).

²⁶ Mauranen I. 1999, 404.

²⁷ Mauranen II. 1999, 90 - 91.

Kievarilaitosta arvosteltiin turmiolliseksi mm. siitä syystä, että kyytiä odottelevat turhautuneet hollimiehet oppivat huonoja tapoja kokoontuessaan yhdessä hollitupaan. He joivat, polttivat, heille syntyi tappeluita ja he pelasivat korttia. Kievarin piikojen ja hollimiesten kohtaamisia ei suvaittu, ja heidät pyrittiin pitämään erillään. Valitettavana esimerkkinä Kallenaution maisemissa toimi talollinen Abraham Rikala, Orihveden Kihlalan kylästä, joka hollimatallaan 23.12.1877 ajoi hollirekensä kumoon ojaan ja paleltui rekensä alle, josta hänet aamulla löydettiin. *”Vainaja oli edellisenä ehtoonä nauttinut runsaasti viinaa Aituan uudistalossa, saman tien varrella.”*²⁸

Kievareissa piti olla tarjolla alkoholi juomia matkustavaisille, minkä vuoksi kieva-reissa poltettiin viinaa itse.²⁹ Tänä päivänä elävät sanonnat *”on kuin hollituvassa”*, jolla tarkoitetaan epäjärjestystä tai *”kylmä kuin hollitallissa”*, joka tarkoittaa tuvan viilenemistä, kun hollimiehiä tuli ja meni ulko-ovesta eikä hollitupa ollut tilan rakennuksista parhaiten lämmitetty tai kunnossa pidetty. Myös sanonta *”hollilla olo”* kuvaa nykypäivänä lähtövalmiutta. *”Suuri kuin hollitupa”* kuvaa rakennusten suurta kokoa ja väenpaljoutta.

Ratkaisuksi hollikyytijärjestelmän ongelmiin kehitettiin urakkajärjestelmä, joka yleistyi 1800-luvun puolivälissä. Vapaaehtoisia yrittäjiksi ryhtyviä oli kuitenkin hankala löytää. Tähän ryhtyville tarjottiin verovapautta, ja mm. kyytivelvollisuus maksettiin tästä eteenpäin rehuina tai muina tarpeellisina tuotteina, jotka toimitettiin kievariin kerran vuodessa. Tämän aikakauden kustannuslaskelman perusteella hevoset ajokaluineen tuottivat 13 prosenttia kustannuksista ja palkkakuluihin kului noin 14 %. Suurin menoerä oli erityisesti hevosten talviruokinnan kustannukset.³⁰

1920-luvun aikana alkoi liikennevälineistö kehittyä ja auto- sekä raideliikenne veivät tilaa perinteisiltä hevoskyydityksiltä.³¹ Hevoskyyditykset olivat hitaita, ja matkustaminen tapahtui säiden armoilla. Epämukavuutta lisäsivät vielä huonokuntoi-

²⁸ Vilun kuollut. Satakunta N:o 1. 5.1.1877, 5.

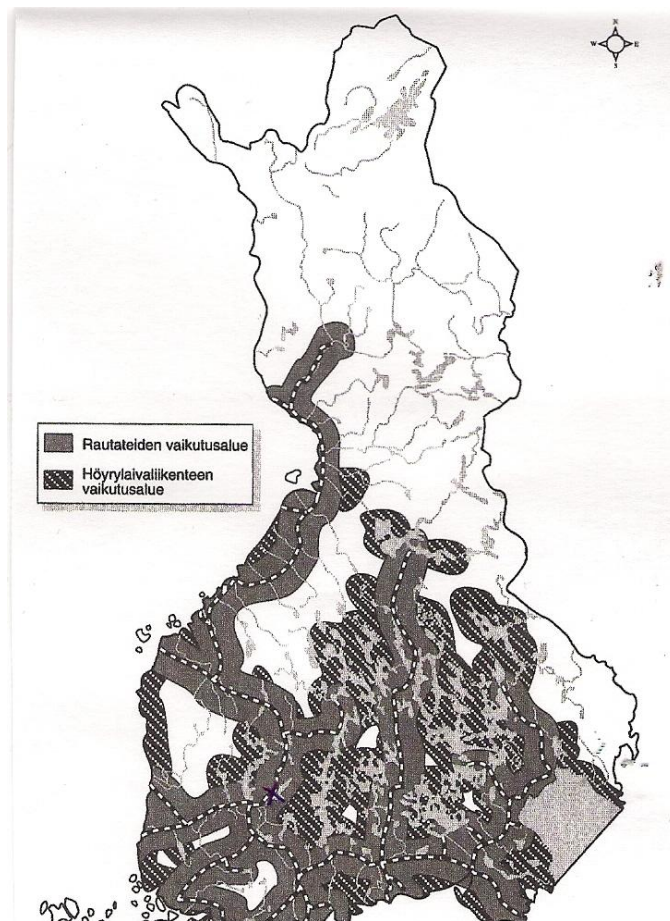
²⁹ Mauranen I 1999, 405.

³⁰ Mauranen I 1999, 405.

³¹ Koskimies 1979, 15.

set tiet ja monesti epämukavat kyytirattaat. Hevoskyytiin ei mahtunut kuin korkeintaan kaksi matkustajaa kyytimiehen lisäksi.³²

Vähitellen kestikievarit kävivät tarpeettomiksi, kun kyyditettäviä matkustajia ei enää ollut tarpeeksi tiestön ja raideverkon kehittyessä, jolloin kestikievari toisensa jälkeen lopetti toimintansa kannattamattomana.³³

Kuva 5. Kartan vaaleilta alueilta oli yli 25 kilometrin matka juna- tai höyrylaivayhteysien ääreen vuonna 1903. Kallenaution kievari on molempien yhteysien ulottuvilla, Pohjanmaan rata kulkee aivan lähistöllä ja naapurikunta Ruovesi sijaitsee Näsijärven rannalla.³⁴

³² Mauranen I 1999, 404.

³³ Koskimies 1979, 15.

³⁴ Mauranen II 1999, 93.

Suomen viimeiset kestikievarioikeudet sodan jälkeen sai Hetan majatalo Enontekiöllä, ja se toimi vuoteen 1955 asti.³⁵

Suomen ainoa alkuperäisenä kokonaisuutena säilynyt kestikievari on Juupajoella sijaitseva Kallenaution kestikievari, joka toimi näissä tehtävissä aina vuoteen 1928 asti Albinus Aaltosen isännöimänä.

Kuva 6. Kallenaution kestikievarin viimeinen isäntä, jefreitteri ja poliisikonstaapeli Albinus Aaltonen (1875-1945) Kuva 1900-luvun alusta. Ilkka Kallenaution yksityisarkisto.

---

³⁵ Hetan majatalo. (WWW-viite).

3 KALLENAUTION TALON VAIHEET

3.1 Yleistä

*”Keskellä saloa on kestikievari, Kallenautio, jonka nimi on täydellisessä sopusoinnussa suurenmoisen jylhän ympäristön kanssa. Jaksakseen siellä ylläpitää majataloa ja hevostenvaihtoa nauttivat kestikievari sekä sen molemmat apotalot verovapautta. Kummallakin puolella on lähes kahden peninkulman pituudelta tasaista kangasta ja korkeita mäkiä. Lähimpänä pohjoispuolella on Paha virsta, joka on saanut nimensä siitä, että kolmen venäjänvirstan matkalla on neljäkymmentä ylämäkeä ja yhtä monta alamäkeä, joista kaksi on niin jyrkkää S:n muotoista, että luonto olisi tuskin voinut keksiä houkuttelevampia vaunujen kaatumispaikkoja.”*³⁶

Kuva 7. Kallenautio oli maatila keskellä erämaata ja myöhemmin koko kansan tuntema kestikievari. Kuva 1940-luvulta. Ilkka Kallenaution yksityisarkisto.

---

³⁶ Topelius 1949, 586 - 587.

Kallenaution kestikievari sijaitsee Juupajoella Voitilan kylässä noin 60 kilometriä Tampereelta pohjoiseen. Kallenautio on niin kutsutun vanhan Vaasantien varrella keskellä Oriveden ja Ruoveden välistä jylhää metsätaivalta oleva tilakeskus, joka on aikojen saatossa tullut valtakunnallisesti tunnetuksi erityisesti kirjailija Zacharias Topeliuksen teoksista. Topelius yöpyi ylioppilasvuosinaan n. 1830-1840 välisenä ajankohtana kievarissa monesti laatien lukuisia kuvauksia ja kertomuksia Kallenautiosta ja sen lähiympäristöstä. Myös runoilija Johan Ludvig Runeberg, kansallisfilosofi Johan Vilhelm Snellman sekä monet Suomen sotahistorian merkkihenkilöt ja lukuisat muut arvovaltaiset matkustajat ovat Kallenautiossa pistäytyneet kyytimatkoillaan ja sitä kautta tehneet kievaria valtakunnallisesti tunnetuksi. Kallenaution tila on toiminut kestikievarina vuodet 1778-1881 ja 1920-1928.³⁷

Kuva 8: Autoliikenteen kehittyminen korvasi hevospeleillä tehtävät hollikyyditykset. Kuvassa on tuntematon autoilija pysähtynyt Kallenautioon. Auton takana näkyy tiekarhu. Kuva 1940-luvulta. Ilkka Kallenaution yksityisarkisto.

³⁷ Koskimies 1979, 16 - 17.

3.2 Kallenautio-nimen alkuperä

Kallenautio-nimen syntyperästä ei ole varmuutta, mutta tila tunnettiin maakirjoissa nimellä Kallio vielä 1700-luvun alkuvuosina. Jos tuohon aikaan tila ei pystynyt kolmeen verovuoteen maksamaan verojaan, lisättiin tilan nimeen lisäliitteeksi ”Autio” tarkoittaen veronmaksukyvyttömyyttä. Kolmen vuoden veronmaksukyvyttömyyden jälkeen tila palautui takaisin kruunulle, joka etsi siihen uuden asujan, ja usein autio-pääte oli jäänyt kulkemaan talon nimenä. Autio-pääte nimessä ei siis välttämättä tarkoittanut asumaton taloa, vaikka kulkutauditkin saattoivat tyhjentää nopeasti taloja. Kallenautio-nimikin on muuntunut aikojen saatossa monella tavalla: Callio, Callionautio, Callenaudio, Kallionautio ja lopulliseen muotoonsa Kallenaudio.³⁸

Tarinan mukaan talossa on ollut Kalle-niminen isäntä, jonka mukaan talo on saanut nimensä, mutta säilyneiden asiakirjojen perusteella tämä tarina on keksitty, kun Kalle-nimistä asukasta ei ole käytettävissä olevista lähteistä löytynyt. Juupajoella on myös kaksi muuta talonnimeä, joissa autio on säilynyt talonnimen päätteinä (Pylkinautio ja Pärrinautio), mutta sukunimenä nämä talojen nimet eivät ole säilyneet kuten Kallenaution talossa.

3.3 Tavallansa talo elää – Kallenaution isännät 1720-1954

Kallenaution tila on aikanaan perustettu keskelle erämaata järeän petäjikön suojaan. Lähistön lukuisat pienet metsäjärvet ja laaja erämaa turvasivat erämaan asujalle hyvät kalastus- ja eräntäntymaastot, joten elanto oli varmasti turvattu. Laajalla hiekkaisella mäntykankaalla kasvoi runsaslukuisena järeitä petäjiä, jotka houkuttelivat rakentamaan vankan hirsirakennusten muodostaman kokonaisuuden, jollaisena Kallenaudio on säilynyt tähän päivään asti.³⁹

---

³⁸ Koskimies 1979. 8.

³⁹ Asunta, H. Kallenaudio, vanha majatalo. Kansan kuvalehti N:o 14. 7.4.1949.

Tilan historia alkaa 1600- ja 1700-lukujen vaihteesta, jolloin tilalla oli Kallion uudistalo. Isonvihan (1701-1721) jälkeisten maakirjojen mukaan talo oli autio. Uudisraivaajan elämä keskellä laajaa erämaata metsän petojen armoilla viljellen hiekkaisia peltoja ei ollut varmastikaan helppoa, ja asukkaat ovatkin voineet joutua vihollisten kynsiin tai kuolla nälkään.⁴⁰

Tilan asukkaiden ja isäntien alkuvaiheita on hankala seurata, sillä maakirjojen mukaan talon asukkaat ovat monesti toiset kuin itse talon isäntä. Talon haltija oli se, joka maksoi talon verot riippumatta siitä, asuiko hän talossa. Tämä johtuu siitä, että isäntä on voinut siirtää varsinaisen tilanhoidon jonkun muun vastuulle ja itse isännällä on ollut toinen tila ja hoitovastuu muualla, kuten kahdella Kallenaution isäntäluettelon ensimmäisellä isännällä.⁴¹

Tilan virallisen isäntäluettelon mukaan ensimmäinen isäntä oli 1720-1750 välisen ajan Tuomas Tuomaanpoika (1701-1777), joka isännöi tilaa vaimonsa Brita Erikintyttären (1693-1758) kanssa. He olivat Laasolan kylän Seppälästä.⁴² Ilmeisesti he asuivatkin Laasolassa, sillä Kallenaution asui maakirjojen mukaan Matti Yrjänänpoika perheineen. Matti Yrjänänpojan perhe ei kuitenkaan saanut taloon asukasoikeutta. Tuon aikakauden jälkeen erämaan keskellä sijaitsevasta tilasta oli muodostunut periksi antamattoman ja raskaan uurastuksen tuloksena menestyvä maatila, jonne raivattiin peltoa ja niittyä ja rakennettiin useita tarpeellisia talousrakennuksia aina kulloisenkin tarpeen mukaan.⁴³ Tuomas Tuomaanpoika kuoli Laasolan Seppälässä, joka osoittaa sen, ettei Tuomas viljellyt Kallenaution itse.⁴⁴

Tavan mukaan tilaa isännöi aina edellisen isännän poika, vaikka tila olikin kruunun omistama eikä periytymissäntöä virallisesti ollut. Uusi isäntä joutui aina hakemaan asukaskirjaa kruunulta, mutta koska muita tulijoita ei tilalle ollut, kulkeutui

---

⁴⁰ Koskimies 1979, 8.

⁴¹ Kallenaution isäntäluettelo.

⁴² Kallenaution isäntäluettelo.

⁴³ Koskimies 1979, 9.

⁴⁴ Suomen sukututkimusseura, historiakirjat.

isännöisyys luonnostaan isältä pojalle tai tyttären myötä vävyille. Kallenaution tila on siis kuulunut koko historiansa ajan samalle suvulle.⁴⁵

Tuomaan poika Pietari ja vaimonsa Kirsti Jaakontytär isännöivät Kallenautiota vuodet 1750-1780. Pietari syntyi vuonna 1723 ja kuoli Laasolassa vuonna 1794. Hänen vaimonsa Kirsti syntyi 1733 ja kuoli Laasolassa vuonna 1811, eli hekin olivat Kallenaution haltijat vain nimellisesti asuen Laasolassa.⁴⁶

Talon nimi asettui kulkemaan sukunimenä Pietari Tuomaanpojan pojan Juhon alkaessa isännöidä taloa. Juho Pietarinpoika syntyi vuonna 1764 ja hän oli Kallenaution isäntänä vuosina 1780-1805. Juho oli ensimmäinen asukas, joka asui kuolemaansa asti Kallenautiossa.⁴⁷ Hänen puolisonsa oli Kallenaution edesmenneen rengin, Yrjö Antinpojan, leski Anna Mikontytär (1758-1808). Tällä aikakaudella talo alkoi vaurastua huomattavasti, jolloin palvelukseen otettiin renkejä ja piikoja hoitamaan tilan lukuisia askareita. Tuohon aikaan piijat ja rengit eivät saaneet arvostusta tilan eteen tehdystä uurastuksestaan, vaan kaikki kunnia meni isännälle.⁴⁸

Anna Mikontytär oli tunnetusti taitava emäntä ja hänet oli vihitty Juho Pietarinpojan kanssa vuonna 1793. Kun Juho kuoli vuonna 1805, Anna jäi talonpitoon ja raskaan uurastuksen myötä maaherra myönsi hänelle 8.10.1805 asukaskirjan Kallenaution taloon. Oli erittäin harvinaista, että kruununtilan asukasoikeus myönnettiin yksinomaan naiselle ja samalla talo sai kymmenen vuoden verovapauden.⁴⁹ Myös Anna Mikontytär eli kuolemaansa asti Kallenautiossa.⁵⁰

Anna Mikontyttäreellä ja hänen ensimmäisellä aviomiehellään, Yrjö Antinpojalla, oli Sofia-niminen tytär. Sofia vihittiin vuonna 1806 Ruoveden Ruhalasta tulleen Eerik Joosepinpojan kanssa (1769-1831). Eerik isännöi Kallenautiossa vuodesta 1805

---

⁴⁵ Kallenaution isäntäluettelo.

⁴⁶ Kallenaution isäntäluettelo.

⁴⁷ Kallenaution isäntäluettelo.

⁴⁸ Koskimies 1979, 11.

⁴⁹ Koskimies 1979,11.

⁵⁰ Kallenaution isäntäluettelo.

alkaen yhdessä Sofian kanssa. Kun Sofia kuoli 24-vuotiaana vuonna 1809, Eerik Joosepinpoika jatkoi Kallenaution isäntänä aina vuoteen 1831 yhdessä toisen puolisonsa Anna Sofia Matintyttären (1790-1861) kanssa.

Eerikin ja Sofian vanhin poika Herman Kallenaution (1807-1868) isännöi Kallenautiona vuosina 1831 - 1854 yhdessä puolisonsa, Ruovedeltä alun perin piiiaksi tulleen, Katariina Antintyttären (1802 - 1868) kanssa. Katariinan vanhemmat tulivat mukaan Ruovedeltä asumaan Kallenaution ja he kaikki asuivat siellä kuolemaansa asti.⁵¹

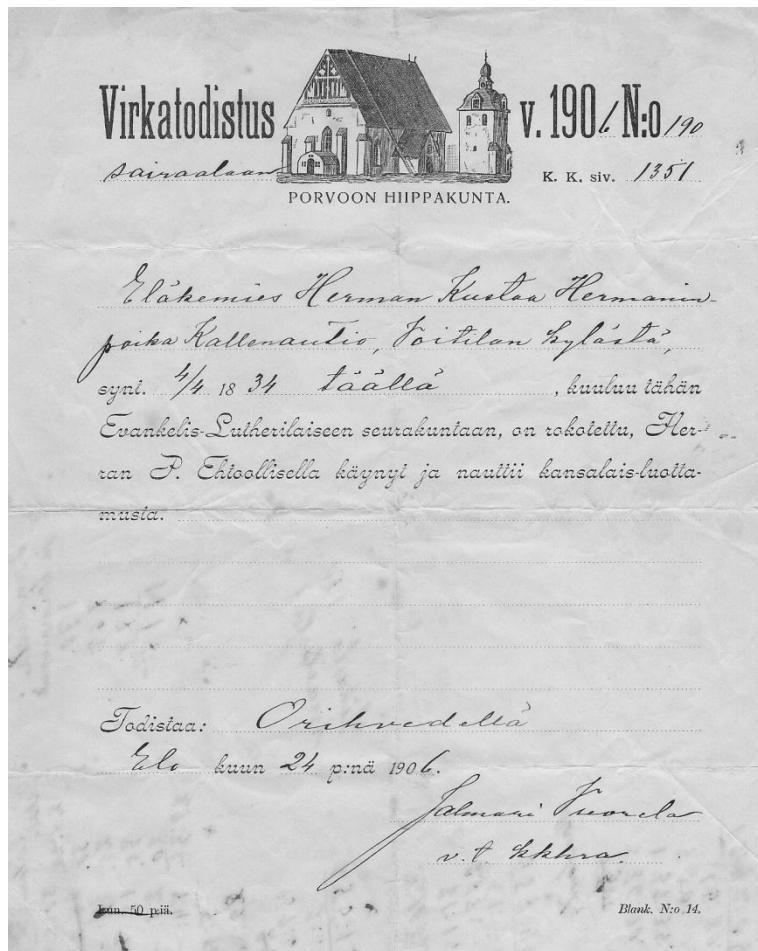
Katariinalle ja Hermanille syntyi liitostaan ainoa lapsi Herman Kustaa Hermaninpoika Kallenaution (1834 - 1906).

Herman Kustaa Hermaninpoika oli avioliitossa kaksi kertaa. Ensimmäinen vaimo oli Vilhelmiina Juhantytär (1835 - 1869) ja heille syntyi yhteensä kahdeksan lasta. Valitettava epäonni kohtasi heitä, kun lapsista viisi kuoli jo muutaman vuoden ikäisinä. Toisen puolisonsa, Vilhelmiinan sisken, Heta Juhantytär o.s. Taipale (1851 - 1911) kanssa syntyi 6 lasta. Herman oli Kallenaution isäntänä kunnioitettavasti 52 vuotta aina kuolemaansa asti, vuosina 1854 - 1906.⁵²

---

⁵¹ Kallenaution isäntäluettelo.

⁵² Kallenaution isäntäluettelo.

Kuva 9. Herman Kustaa Kallenaution virkatodistus sairaalaan, matkalle joka jäi hänen viimeisekseen. Ilkka Kallenaution yksityisarkisto.

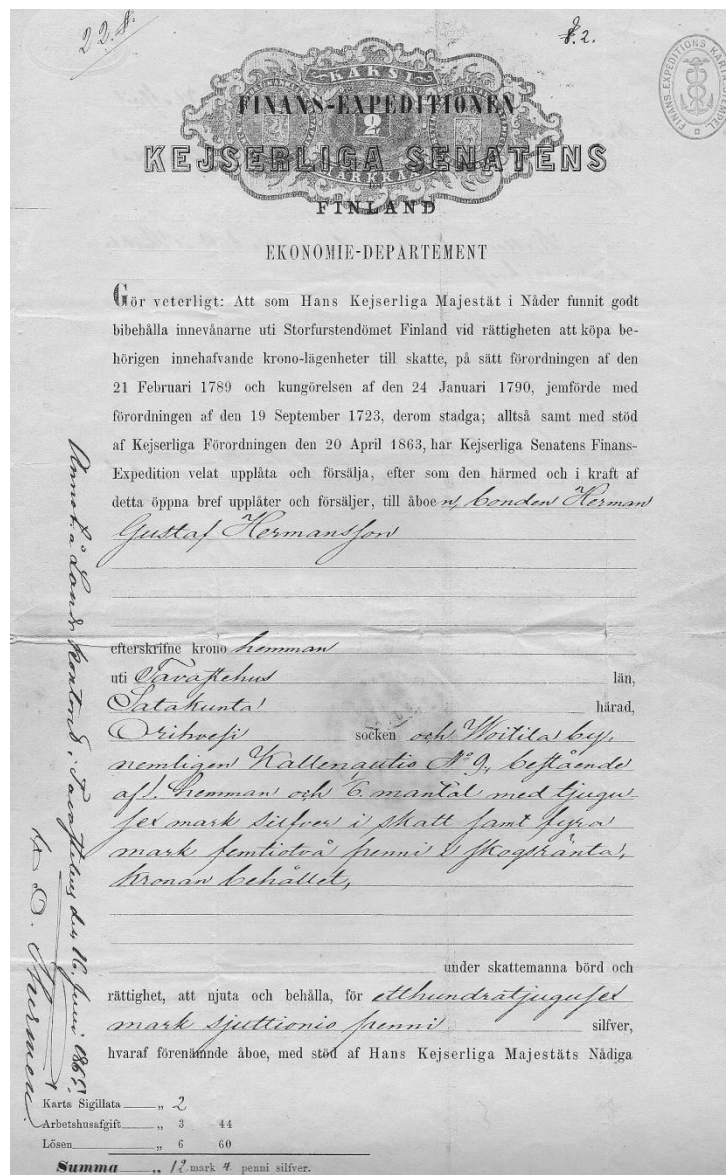
Talo oli Hermanin ja hänen edeltäjiensä aikana kruununtila, jolloin tilan omisti valtio ja viljelijä sai taloon vain asumis- ja käyttöoikeuden haettuaan maaherralta asukas- eli immissionikirjaa.⁵³ Tilan asumisoikeutta vastaan piti kruunulle suorittaa maaveroa tilan tuotosta vuokrana tilalla asumisesta. Kruunu valvoi kruununtilan käyttöä ja hoitoa, joten tilan huonon hoidon vuoksi kruunulla oli mahdollisuus häättää asukas tilalta ja etsiä uusi tilaa viljelemään.⁵⁴ Merkityksellisin asia Kallenaution historiassa tapahtui vuonna 1865, kun Herman Kallenautio lunasti tilan Senaatilta sukutilaksi 15.5.1865 päivätyllä Suomen valtion perintökirjalla.⁵⁵ Perinnöksiosto-oikeus tuli voimaan vuonna 1789, jolloin talonpoika sai lunastaa tilan suvulleen

⁵³ Koskimies 1979, 9.

⁵⁴ Hänninen 2007. (WWW-viite)

⁵⁵ Perinnöksiostoasiakirja 15.5.1865.

maksamalla valtiolle kolmen vuoden verot. Tila pysyi suvulla, kunhan verot maksettiin ja tilaa hoidettiin hyvin. Ruotsin vallan aikainen kruununtiloja koskeva perinnöksiosto-oikeus kumottiin vasta vuonna 1995, samalla kun lakkautettiin säätyeri-oikeudet.⁵⁶

Kuva 10. Perinnöksiostoasiakirja 15.5.1865. Asiakirja on osoitettu Herman Kallenautille ja hänen perillisilleen. Ilkka Kallenautilon yksityisarkisto.

⁵⁶ Laki säätyjen erioikeuksien lakkauttamisesta. 17.7.1995/971.

Herman Kallenaution rohkeudesta on jäänyt kulkemaan tarina, joka tapahtui 6.4.1859 Kallenaution lähellä, Pahan Virstan varrella olevassa metsässä. Herman oli Timoteus-renkinsä kanssa polttopuuhakkuulla, kun Hermanin koira alkoi haukkumaan otusta pesässä. Renki lähti sitä katsomaan todeten sen karhuksi. Herman päätti lähteä hakemaan Kallenautiosta miehiä sekä aseiksi pyssyn, karhukeihään ja pari kirvestä, jotta karhu saataisiin hengiltä. Selvisi, että karhuja olikin pesässä neljä, emä ja sen kolme poikasta. Yhden karhun Herman tainnutti renkinsä kanssa kirveillä lyöden, jonka sukulaismies lopetti pyssyllä ja yhden karhun Hermanin poika seivästi keihäällä. Kaksi pääsi pakenemaan, mutta miehet lähtivät perään hakemaan kahta karannutta karhua. Seuraavana päivänä karhut tavoitettiin haavoituneina ja lopetettiin pyssyllä. *”Näin onnistuivat neljä miestä tappamaan neljä karhua, emän, joka oli suurimpia suvustansa ja sen kolme kaksivuotista pentua. Eivät miehet suuria haavoja saaneet. Oli siinä rohkeuttakin, että neljä henkeä, näin huonosti varustautuneena, tohtivat käydä neljän karhun kimppuun. Mitä olisi muissa paikoissa tehty tällaisessa tapauksessa? Harvassa niin kuin Kallenaution miehet Orihvedellä tekivät. Muualla olisi kuulutettu taloon kyläkunnan väki, mäikäten ja pauhaten olisivat karhut pelästetyt ja päässeet pötkimään tiehensä, tulevana kesänä hevosia ja lehmiä kaatamaan.”*⁵⁷

⁵⁷ Neljä miestä ja neljä karhua. Hämäläinen. N:o 16. 21.4.1859.

Tilan jatkajan piti vanhan tavan mukaan olla poika, joten Herman Kallenaution oli 1900-luvun alussa myynyt tilan vanhimmalle pojalleen Abrahamille. Abraham oli kuitenkin jo aiemmin lähtenyt Porin rautateille töihin, joten Herman toimi isäntänä poikansa puolesta muutaman viimeisen vuotensa.⁵⁸

Abraham, joka oli syntynyt vuonna 1876, oli siis velvoitettu jatkamaan talon pitoa. Abraham olisi ollut halukas palaamaan Kallenaution isännäksi, mutta hän asui perheineen Porissa, josta puolisonsa Tehillakin oli kotoisin. 21.5.1903 päivätyssä kirjeessä Abraham kirjoittaa Kallenaution sisarelleen Teklalle ja kertoo, kuinka Tehilla on harmistunut talokaupoista eikä suostu muuttamaan Kallenaution.⁵⁹ Sukunimensäkin Abraham perheineen vaihtoi Autioksi, mutta asiasta ei ole suullista perimätietoa, johtuiko nimenmuutos jonkinlaisesta taloriidasta. Kiivasta sananvaihtoa talokaupoista käytiin kirjeissä Teklan ja Abrahamin kesken, ja lopulta Tekla otti Kallenaution tilan vastuulleen.

29.11.1903 päivätyssä kirjeessä Abraham uskoutuu sisarelleen Teklalle: *”Olen katunut, etten myynyt sitä metsää Valkeakoskellen, sillä kun se olis vieny sen tyystin, niin mitä sillä talolla sitten on arvoa.”* Abraham jatkaa neuvojaan näin: *”Myy sinä se metsä mahdollisimman pieneen kuin suinkin. ... Sitten ei ole paljon talolla arvoa, viekööt kuka vaan.”*⁶⁰

Abrahamin sisko, Tekla Alina (1879-1908), osti lopulta Kallenaution tilan.⁶¹ Teklalle ja puolisolleen Robert Ala-Jussilalle (1869-1900) syntyi neljä lasta, joista kolme kuoli vauvana. Robert ehti asua Kallenautionissa vain kaksi vuotta, kunnes hän kuoli. Tekla vihittiin Robertin veljen Albinus Aaltosen (1875-1945) kanssa vuonna 1901 ja heille syntyi neljä lasta.⁶² Teklan vihkimisen myötä Kallenaution sukunimenä väistyivät ja Kallenautionissa isännöivät lopulta Aaltoset.

---

⁵⁸ Kallenaution kirjekokoelma.

⁵⁹ Kallenaution kirjekokoelma.

⁶⁰ Kallenaution kirjekokoelma.

⁶¹ Kallenaution isäntäluettelo.

⁶² Kallenaution isäntäluettelo.

Kuva 11. Kallenaution isäntäpari Albinus ja Tekla Alina Aaltonen sekä lapset Verner ja Aili. Kuva 1900-luvun alkuvuosilta. Ilkka Kallenaution yksityisarkisto.

Teklan kuoltua nuorena vuonna 1908 Albinus jäi Kallenaution isännäksi ja hänet vihittiin vuonna 1914 Juupajoen Salon talosta tulleen Agnetan (1881 – 1943) kanssa. Heille syntyi kaksi lasta, joista Anni Maria kuoli vain kaksivuotiaana. Albinus oli Kallenaution isäntä vuodet 1906 - 1945.

Albinuksen ja Teklan vanhin tytär Aili Aaltonen (1902 - 1972), myöhemmin vihkimisen myötä Teittinen, ja heidän poikansa Aarno Aaltonen (1907 - 1962) jakoivat Kallenaution päätilan puoliksi. Aarno jäi päätilalle viljelemään, kun Aili oli naimisissa Toivo Teittisen (1900 - 1957) kanssa, ja he asuivat perheineen Korpilahdella.

Kuva 12. Kallenaution talon tytär Aili Teittinen, o.s. Aaltonen, Pentti ja Liisa Teittinen lähdössä Kallenautiosta Korkeakosken juna-asemalle matkatakseen takaisin kotiinsa Korpilahdelle. Kuva 1930-luvulta.

Aarno Aaltonen otti takaisin äitinsä tyttönimen, joka samalla oli päätilan nimi, ja niin hänen perheensä sukunimeksi tuli Kallenautio vuonna 1950. Tuohon aikaan isäntää kutsuttiin talon nimellä, joten oli luonnollista vaihtaa nimi takaisin alkuperäiseen. Kallenautio on sukunimenä suojattu vuonna 1935.⁶³

---

⁶³ Savinen, Salla. 1.2.2008.

Kuva 13. Kallenaution vanhan kieväritalon viimeinen isäntä Aarno Kallenaution (aik. Aaltonen). Kuva 1930-luvulta. Ilkka Kallenaution yksityisarkisto.

Kallenaution vanhan rakennuskokonaisuuden viimeinen isäntä oli Aarno Kallenaution vuoteen 1954 asti, jonka jälkeen kievärrakennusten historia on jatkunut Suomen ainoana kestikievarimuseona ja tilan historia yksityisenä sukutilana. Kallenaution onkin kulkenut Kallenaution suvussa koko historiansa ajan, eli yhteensä jo 292 vuotta.

ORIVEDEN SEURAKUNNAN
KIRKKOHERRANVIRASTO

ORIVESI AS.
Touko kuun 11 p:nä 1935
No 549.

Oriveden seurakunnan kir-
kon- ja kirkonkirjojen mukaan
laadittu sukututkimus Oriveden
pitäjän (myk. Jempäjään) Viitlan
kylän Kallenaution talon kalli-
joista n. v. 1720 asti myk. aikaan.

Hallijat:	Vuodet:	Hallijano:	Synt.:	Kuollut:
I. Tuomas Tuomaanp. Lamsolan Seppälästä v. v. Riita Erikint.	$\frac{7}{5}$ 1723	n. 1720-1750	1701 1693	$\frac{26}{5}$ 1777. $\frac{22}{1}$ 1758
II. Pietari Tuomaanp. (edell. p. 2) v. v. Kirsti Jaakonnt.	$\frac{3}{1}$ 1753	n. 1750-80	$\frac{25}{1}$ 1723 1733	$\frac{3}{1}$ 1794 $\frac{28}{7}$ 1811
III. Juhani Pietariinp. Kallenautio (edell. p. 2) v. v. Hanna Mikonnt., ylip. kutsu jonka k. l. P. v. v. m. kutsu k. l. Sofia Yrjönt.	$\frac{28}{2}$ 1793	1780-1805	$\frac{3}{11}$ 1764 $\frac{14}{3}$ 1758	$\frac{8}{4}$ 1805 $\frac{28}{12}$ 1808
IV. Erik Josefimp. Ruovola-Puhobsta v. v. Sofia Yrjönt. Kallenautio	$\frac{26}{12}$ 1806	1805-1831	1769 $\frac{1}{11}$ 1785	$\frac{2}{2}$ 1831 1809
V. Herman Erikimp. Kallenautio, edell. v. v. Katarina Antint. Ruovola	$\frac{20}{5}$ 1832	1831-1854	$\frac{10}{12}$ 1807 $\frac{15}{10}$ 1802	$\frac{9}{4}$ 1868 $\frac{19}{1}$ 1868
VI. Herman Gustaf Hermanimp. Kallenautio v. v. Vilhelmiina Juliant. Ruovola v. v. Hele Juliant.	$\frac{9}{4}$ 1854 1872	1854-1906	$\frac{4}{4}$ 1834 $\frac{5}{12}$ 1835 $\frac{13}{10}$ 1851	$\frac{4}{9}$ 1906 $\frac{20}{8}$ 1869 Muut. Jemp- jään 1904.
VII. Albinus Mattinp. Kallio, Orivesi v. v. Tekla Niina Hermanint. Kallenautio v. v. Aino Albin v. v. Aarnon Albin	$\frac{17}{5}$ 1901 29/8 1926 20/11 1932	1906 - myk. 22/4 1902	$\frac{2}{3}$ 1875 $\frac{22}{3}$ 1873 Kuollut 21/12 1908 $\frac{27}{14}$ 1902 $\frac{18}{12}$ 1904 $\frac{2}{2}$ 1904	kuollut Jempäjään 1904 21/12 1908

Edella olevan

No 82. 281.85. 800.

Kuva 14. Kallenaution tilan isäntäluettelo vuodesta 1720 vuoteen 1935 asti ⁶⁴. Albinus Aaltonen jatkoi talon isäntänä vuoteen 1945 asti, jonka jälkeen tilaa jatkoi hänen poikansa Aarno vuoteen 1962 asti. Nykypäivänä tilaa isännöi Aarnon poika Ilkka.

⁶⁴ Kallenaution tilan isäntäluettelo 11.5.1935.

4 KESTIKIEVARI KALLENAUTIOSSA

4.1 Elämää kestikievariaikaan

*”Taas ikivanhan majatalon ovi auki on, se kutsuu kuulun kurkihirren alle. Ja kautta aikain säilyy nimi Kallenaution; se paljon, paljon kertoo kulkijalle.”*⁶⁵

Vuonna 1769 Oriveden emäpitäjässä oli vain viisi majataloa, ja Onnistaipaleen kestikievarista ajettiin kyytiä asumattoman seudun läpi Ruoveden Kauttuun asti. Vähitellen tämä matka alkoi käydä raskaaksi.⁶⁶

Kallenaution tilan suurin ja historiallisesti merkittävin uudistus tapahtui vuonna 1778, jolloin Ruoveden pitäjän asukkaat ehdottivat kyytimatkojen lyhentämiseksi kestikievaria Kallenaution taloon, koska aiemmin heidän piti matkata suoraan Orivedelle asti, ja matka koitui liian raskaaksi sekä hevosille että matkustajille. Kestikievarin nimeksi tuli Kallenaution uudistalo kievaripatentin myöntämisen jälkeen, ja sieltä tuli matkaa Orivedelle 1 7/8 peninkulmaa sekä Ruovedelle 1 3/4 peninkulmaa.

⁶⁷

---

⁶⁵ Asunta, 1958.

⁶⁶ Jutikkala 1949, 426.

⁶⁷ Jutikkala 1949, 429.

Kuva 15. Kallenaution kieväri 1940-luvulla, jolloin vielä Vanha Vaasan tie eli kantatie 66, kulki päärakennuksen takaa. Kuva: Ilkka Kallenaution yksityisarkisto.

Kievaripatentti vaati Kallenaution uudistaloa pitämään kyydityksiä varten kahta hevosta, ja aputaloiksi määrättiin Hyytiälän ja Aituan uudistalot naapurista. Kievarinpidosta talon isäntä sai korvauksena mm. vapautuksia kruununveroista ja muista yleisistä rasituksista sekä luonnollisesti matkustajilta saadut korvaukset kyydityksistä.⁶⁸

Vuonna 1796 kievarin isäntä Juho Pietarinpoika otti urakalla kievarinpidon hoitaakseen. Hän hankki lähiseudulta tarvittavat varahevokset täysin omalla kustannuksellaan ja jokainen pitäjän talo maksoi vuodessa korvauksena kolme kappa rukiita sekä kuusi leiviskää heiniä. Pian 1800-luvun alussa astui voimaan hollikyytivelvollisuus, joka tarkoitti sitä, että kylissä kiersivät kolmen päivän hollivuorot, joihin jokainen talo osallistui kahdella hevosellaan. Jokaiselle talolle kertyi vuosittain kaksi hollivuoroa.⁶⁹

1800-luvun lopulle käännyttäessä hollikyytijärjestelmä koki muutoksen. Kunnat saivat päävastuun päättää, jatkettiin hollikyytijärjestelmää vai otettiin käyttöön

⁶⁸ Koskimies 1979, 14.

⁶⁹ Koskimies 1979, 14.

urakkajärjestelmä. Kyydit annettiin huutokaupalla sellaisen kyyditsijän velvoitteeksi, joka halvimmalla sai kyydit järjestymään viideksi vuodeksi kerrallaan. Näin hollikyytien aikakausi päättyi kun saavuttiin kohti 1900-lukua.⁷⁰

Pohjanmaan junarata vihittiin käyttöön vuonna 1883. Sen suunnittelu aloitettiin jo vuonna 1863, mutta asia ei valtiopäivillä edennyt. Yhtenä vaihtoehtona oli rakentaa rata kulkemaan Tampereelta Kallenaution ohi, mutta jo pelkästään Tampere-Kallenautio-väli olisi tullut maksamaan 7- 8 miljoonaa markkaa ja maastoa pidettiin liian kallioisena. Vielä hetken Kallenaution kievari sai jatkaa entisessä virassaan.⁷¹

Kallenaution tilalla kievarijärjestelmään tuli muutoksia kun siirryttiin hollikyytivelvollisuudesta urakkajärjestelmään. Vuonna 1881 Kallenaution isäntä joutui luopumaan kievarinpidosta, sillä kestikievari siirtyi Oriveden kunnan omistamaan Aituan taloon. Myöhemmin Herman valittiin yhdessä Matti Yröhjoen kanssa laittamaan Aituan majatalon huoneita kuntoon, joten Herman sai olla yhä mukana hänelle tuuksi käyneessä kievaritoiminnassa.⁷²

Kunnalla oli viljelystilan isäntää paremmat mahdollisuudet hoitaa kyyditykset urakalla. Tämä oli talolle suuri menetys, ja vuosien aikana yritettiin lukuisia kertoja kilpailla kunnan tarjousta vastaan, mutta turhaan. Mutta vielä vuonna 1920 silloinen Kallenaution isäntä, Albinus Aaltonen, sai kestikievarioikeudet käyttöönsä aina vuoteen 1928 asti.⁷³

---

⁷⁰ Jakobsson, R. & Halonen, M. (WWW-viite)

⁷¹ Muutamia mietteitä Pohjanmaan rautatiestä. Uusi Suometar. N:o 146. 8.12.1876.

⁷² Orivesi. Tampereen sanomat. N:o 36. 14.2.1900, 2.

⁷³ Koskimies 1979, 15.

4.2 Kievarilaitoksen loppuminen

1930-luvulla hevosten käyttö kulkupelinä oli vähentynyt rautatien ja autoliikenteen yleistymisen vuoksi eikä kievarinpito enää ollut kannattavaa. Viimeisenä vuonna kievarikyydityksiä Kallenautiosta ajettiin enää 70 kappaletta ja kievarihistoria sai Kallenautiossa päätöksensä.⁷⁴

Samalla kun tiestö parantui, matkustajamäärät kasvoivat entisestään. Ihmiset liikkivat yhä pidempiä matkoja, ja he vaativat nopeutta samalla, kun heidän vaatimustonsa kasvoi. Myös teollisuuden kuljetukset vaativat nopeutta, joten auto-, raide- ja laivaliikenne korvasivat hevoskyydit. Loppuvuosina useat kestikievarit korvasivat hevosensa autokyydeillä. Auto kulutti vain kun sitä käytti, mutta hevosia piti hoitaa ja ruokkia vaikka niillä ei olisi tehty ajojakaan.⁷⁵

Kieltolaki alkoi maassamme vuonna 1919 ja lakkautti alkoholitarjonnan kievareissa. Ennen kievareilla oli ollut alkoholinmyyntiin lähiseudulla yksinoikeus. Alkoholinmyynti oli kuitenkin huomattava osa tuloista, ja vähitellen kievarit kokoontumispaikkoina hiljentyivät.⁷⁶

Kievaritaksat olivat melko hintavia, eikä kaikilla ollut varaa kulkea koskaan kievarikyydeillä. Tästä juontuu sanonta *”rahalla saa ja hevosella pääsee.”* Kun muut liikennejärjestelmät kehittyivät, eivät kievarit pystyneet enää kilpailemaan muutosta vastaan.⁷⁷ Moottoriliikenne vaati huoltoasemia, joissa ajoneuvo tankattiin, ja myöhemmin palvelut laajenivat ravintolatoimintaan. Siellä matkustajille oli tarjolla kahvia ja kastettavaa ja he saivat hetken levätä kesken matkanteon. Myöhemmin huoltoasemien tarjoilut laajenivat ruokapalveluihin. Entisajan kestikievarit ovat verrattavissa nykyisiin täyden palvelun huoltoasemiin, joista useimmat ovat auki ympäri vuorokauden. Vaikka useimmilla huoltoasemilla ei majoitusta olekaan tarjolla,

---

⁷⁴ Koskimies 1979, 15.

⁷⁵ Mauranen II 1999, 90.

⁷⁶ Oinonen 1999, 88 - 89.

⁷⁷ Mauranen I 1999, 410.

hotelleja ja muitakin majoituspaikkoja on nykyisin suhteellisen lähellä. Sellaisiakin huoltoasemia löytyy, joissa on motelli, kuten Virroilla Kitusen kievari.

Kallenaution seudulla oli kyyti-asemalle aikanaan suuri tarve, sillä Kallenaution lähellä sijaitsee vuonna 1910 perustettu Helsingin yliopiston Hyytiälän metsäasema, jonne saapui opiskelijoita ja henkilökuntaa ympäri Suomen kesäopintojen pariin. Samalla kun Kallenautiosta sai tarvittaessa hevoskyytejä, tarjosivat Kallenaution rakennukset metsäylioppilaille majoituksen ja muonituksen parin ensimmäisen kesän ajan, kun heidän rakennuksensa olivat vasta tekeillä.⁷⁸ Vaikka Kallenautio kyytilaitoksena lakkasi, Kallenaution ja metsäaseman välille jäi kautta aikojen kestävä vahva ystävyys ja yhteistyö. Hyytiälän kylälläkin siirryttiin kievarikyytien loppumisen jälkeen vähitellen autokyyteihin, sillä läheisen Ala-Hyytiälän talossa oli 1920-luvulla hankittu taksi, jota tarvittaessa käytettiin.⁷⁹ Vanhan Vaasan tien oikomisen ja parantamisen jälkeen alkoivat kantatietä liikennöidä säännöllisesti linja-autot, joiden pysäkki yhä on Kallenaution kohdalla.

Kallenaution kievarin historiaan tuo jännitystä vanhan Vaasan tien yksi osuus, jota kutsutaan Pahaksi virstaksi.

”Lähimpänä pohjoispuolella on Paha virsta, joka on saanut nimensä siitä, että kolmen venäjänvirstan matkalla on neljäkymmentä ylämäkeä ja yhtä monta alämäkeä, joista kaksi on niin jyrkkää S:n muotoista, että luonto olisi tuskin voinut keksiä houkuttelevampia vaunujen kaatumispaikkoja.”⁸⁰

Kallenautiossa ajoi 1920-luvulla hevoskyytejä nuori, yli kymmenenvuotias poika, Lauri Haapa, joka kertoi vuonna 1980 Kuorevesi-Mänttä–Vilppula -lehdessä tarinoita kohtaamisistaan maantierosvojen kanssa. *”Ollessani kyytipoikana Kallenautiossa, vein pohjoisesta tulevat Korkeakoskelle Knaapin kestikievariin ja sieltä saapuneet puolestaan Ruoveden Pohjankylän Huovilaan.”* Matkat tehtiin säiden

⁷⁸ Leikola, M. & Kallio, M., 1990. 23.

⁷⁹ Kallenautio, Ilkka. 18.3.2012.

⁸⁰ Topelius 1955, 587.

armoilla, eivätkä kievarit tarjonneet kyyditsijöille mitään evästä. Tärkeintä oli, että kyyditsijä huolehti hevosen syömisen ja lepäämisen matkanteon jälkeen. Matkustajat kuitenkin tarjosivat kyytipojalle lähes aina jotain, samalla kun itsekin söivät.⁸¹

Lauri Haapa kohtasi jännittäviäkin hetkiä tuolla kuuluisalla Pahalla virstalla: ”*Ensimmäisellä kerralla ammuttiin ja toisella kerralla tartuttiin suitsista kiinni. Luoti osui rekeen ja Haapa matkustajineen pääsi pakoon. Mies suitsista irtosi, kun kyytipoika viuhautti hevosta piiskallaan.*” Nämä kohtaamiset tapahtuivat Ryövärikuopalla, josta rosvot nousivat yli kymmenen metriä syvästä kuopasta tielle pysäyttämään kärryt.⁸²

Heikki Asunta kertoo ”Kallenautio, Vanha majatalo” –artikkelissaan, että vain kerran ovat Ryövärikuoppaan ryövärit suistaneet matkamiehen ajokin rekineen ja miehineen.⁸³ Kyytimiehet ovat ilmeisesti osanneet pitää varansa, kuten Lauri Haapakin tarinassaan kertoi. Tarvittaessa kievarin isäntä antoi kyytimiehelle aseensa turvaksi.

Pahan virstan varrella sijaitsee myös Suomen ensimmäinen luonnonsuojelulain nojalla vuonna 1924 rauhoitettu Ollinkivi.⁸⁴

Zacharias Topelius kertoi Sumutarinoissaan tarinan, jonka mukaan Ollinkivi on kerran vierähtävä maanpetturin päälle. ”*Tämän Pahan virstan pohjoispäässä on luonnon asettamana merkinä noin torpanmökin suuruinen vyörykivimöhkäle...*” ja tarina päättyy näin: ”*Kerran - suokoon Jumala sen päivän viipyvä tuhansia vuosia – on maansa kavaltaja matkustava ylpeästi siitä ohitse. Silloin vuori on vapiseva, silloin harmaakivimöhkäle on irtautuva raskaana kuin omatunto syöksyvä museramaan kavaltajan.*”⁸⁵ Koko Kallenaution ympäristö on jäänyt lähtemättömästi Topeliuksen mieleen, koska hän on luonut kokonaisen tarinan näihin maisemiin.

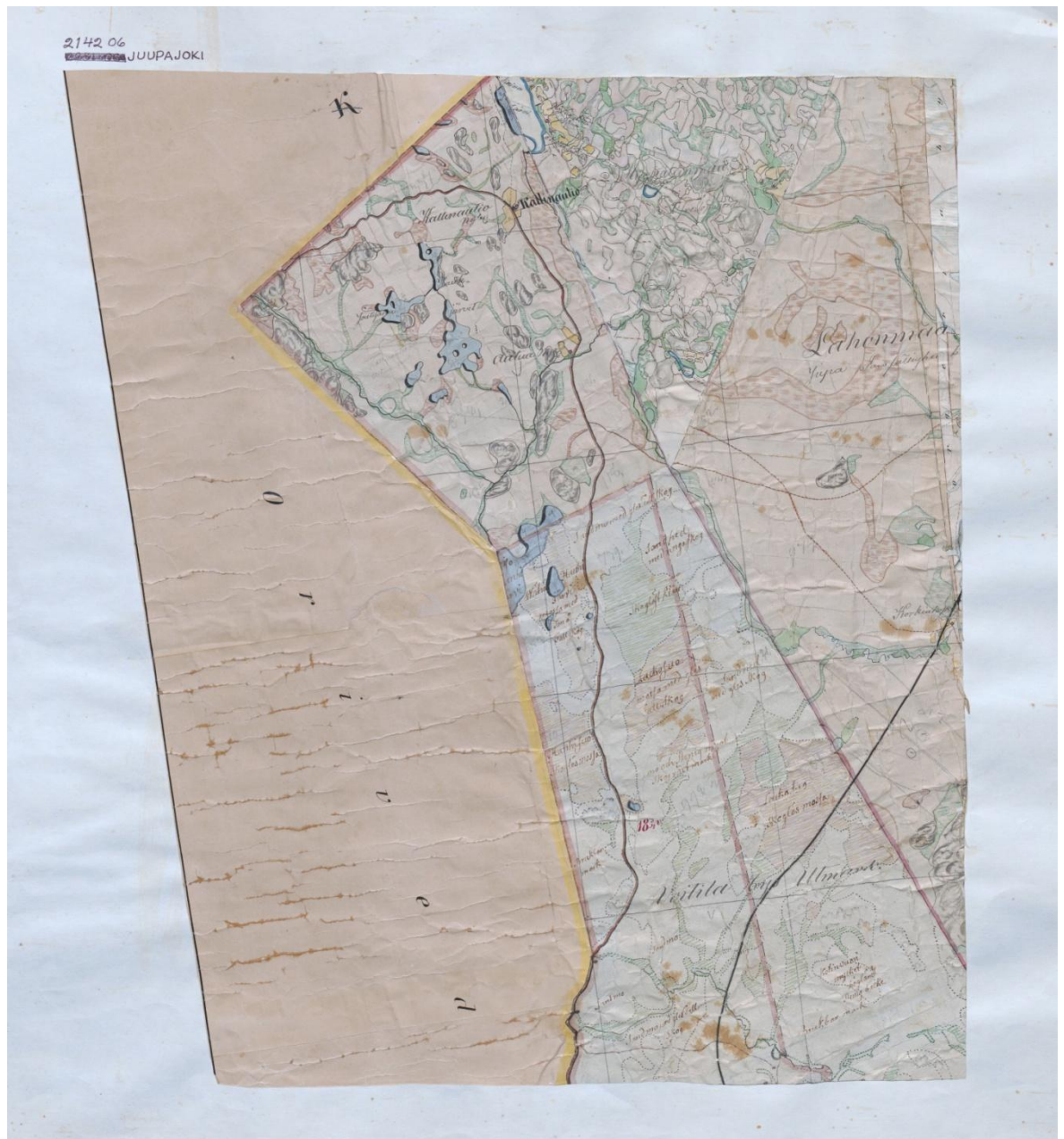
⁸¹ Kallenaution kyytipoika pelkäsi Ryövärikuoppaa. KMV-lehti 14.10.1980.

⁸² Kallenaution kyytipoika pelkäsi Ryövärikuoppaa. KMV-lehti 14.10.1980.

⁸³ Asunta, H. Kallenautio, vanha majatalo. Kansan kuvalehti 7.4.1949.

⁸⁴ Nähtävyydet Ruoveden kunnassa. 2011. (WWW-liite)

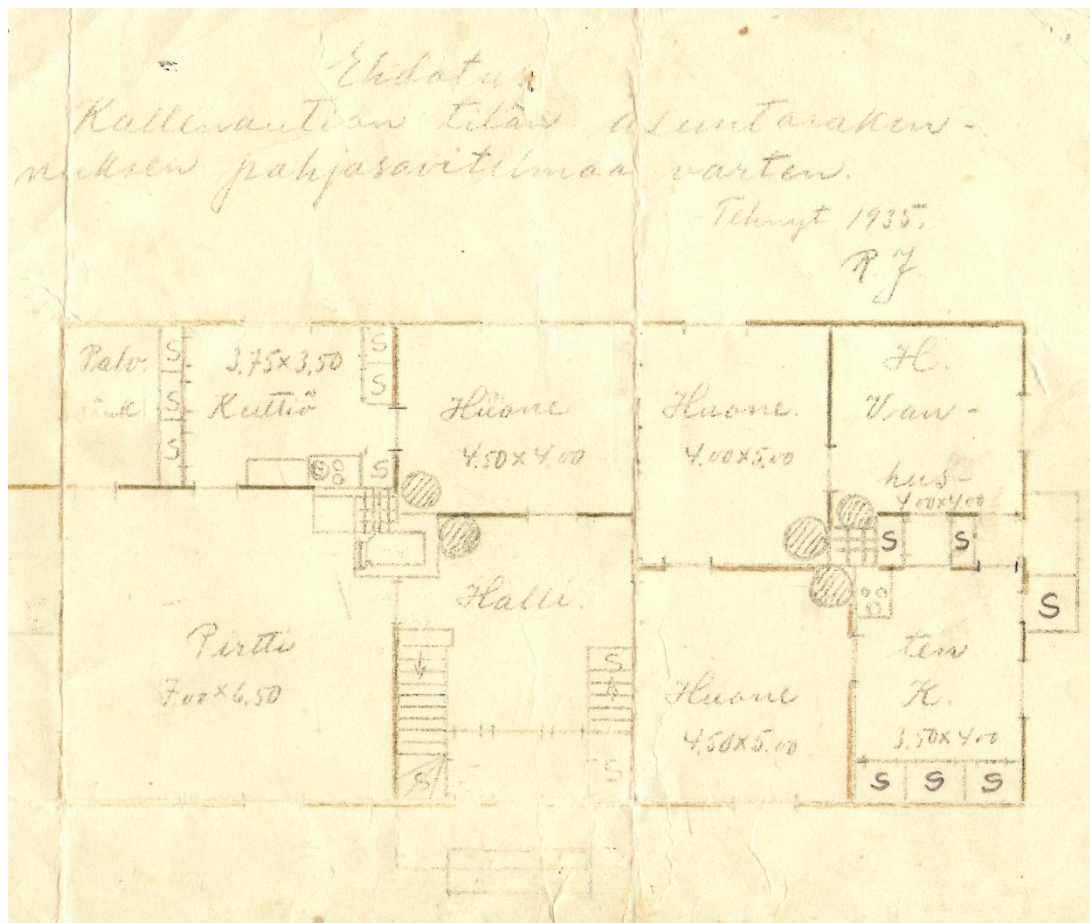
⁸⁵ Topelius 1949, 587.

Kuva 16. Kallenautio ympäristöineen teki Topeliukseen lähtemättömän vaikutuksen. Kallenautio sijaitsee kartassa vasemmalla ylhäällä. Alun perin Kallenautio oli 1600 hehtaarin laajuinen tila, mutta tilan jakaminen alkoi vuonna 1780 kun veljekset jakoivat tilan puoliksi. Aituan uudistilaan liitettiin koko eteläpuoli entisistä Kallenaution maista. Sitten Kallenautiosta on jo moni sukupolvi saanut osansa ja Hyytiälän kylän (virallinen nimi on Voitilan kylä) asutus on rakentunut alun perin Kallenaution tilasta lohkotuille maille. Kuva Digiarkiston kokoelma.

4.3 Tuho uhkaa?

Vielä silloin kun Kallenaution suku asutti vanhaa rakennusryhmää, aistivat mm. ruovesiläinen kirjailija Heikki Asunta sekä historiantutkija Kustaa Vilkuna tilan historiallisen merkityksen. Heikki Asunta poikkesi historiallisesti arvokkaassa talossa usein ohikulkumatkallaan ja muistutti talon väkeä rakennuksien arvosta. Vanha rakennusryhmä jäi tilanjaossa Kallenaution tyttären Aili Teittisen omistukseen, kun Ailin veljen, Aarno Kallenaution, perhe rakensi päätalalle uuden päärakennuksen.⁸⁶

Kuva 17. Kallenaution uuden päärakennuksen luonnos vuodelta 1935. Tämä suunnitelma ei kuitenkaan jostain syystä toteutunut, ja uusi talo rakennettiin vasta 20 vuoden päästä. Ilkka Kallenaution yksityisarkisto.

⁸⁶ Teittinen, Liisa. 2012. 7.2.2012.

Vanhat kievarirakennukset jäivät tyhjilleen, kun Aarnon perhe siirsi tavaransa uuteen kotiin tien toiselle puolelle. Kaikki käyttöesineet siirrettiin uusiin tiloihin ja vanhat rakennukset menettivät merkityksensä. Vaikka talo oli asumaton, ei sitä hylätty. Kallenaution tilan emäntä Helmi Kallenautio (1922 - 1976) käytti kievarin suurta leivinuunia edelleen leipomiseen ja Kallenaution lapset leikkivät suuren pirtin ja pihamaan turvassa.⁸⁷

Kuva 18. Heinätalkookahvit Kallenaution pellolla 1950-luvun lopulla. Kuvassa isäntäväki Aarno ja Helmi Kallenautio lapsineen ja talkoolaisineen.

4.4 Vanhan kievarin uusi elämä

Teittisen perhe päätti alun perin heidän isänsä, Toivo Teittisen, ehdotuksesta lahjoittaa aution ja ränsistyneen rakennusryhmän tontteineen Juupajoki-Seuralle keskikievarimuseoksi vuonna 1955. Lahjoitus tehtiin Toivo ja Aili Teittisen lasten Pent-

⁸⁷ Kallenautio, Ilkka. 18.3.2012.

ti, Liisa ja Seppo Teittisen nimiin. Luovutus tehtiin heidän kotonaan Korpilahdella. Vanhan rakennusryhmän ympärille erotettiin puolen hehtaarin tontti museoalueeksi.⁸⁸

Oriveden Sanomat kirjoitti artikkelin kestikievarin lahjoituksesta: ”*Kallenaution vanha kievaritalo lahjoitettu Juupajoki-seuralle.*”⁸⁹ Juupajoki-Seuran puolesta lahjan vastaanottivat puheenjohtaja Elli Toivonen ja sihteeri Lauri Markkula. Kaupantavahvistajana oli Lauri Sahrakoski ja todistajana Lauri Ylä-Lyly. Lahjoitus tapahtui täysin omistusoikeuksin heti vastaanotettavaksi, ja lahjoituksen tarkoituksena oli taata Kallenaution aidon rakennusryhmän säilyminen kotiseutuhistoriallisena muistona.⁹⁰

Kun vuonna 1956 Kallenaution vierestä kulkeva ”vanha Vaasan tie” eli kantatie 66 alkoi olla peruskunnostuksen tarpeessa, silloinen tielaitos päätti oikoa mutkaista tietä ja paalutti tielinjan suoraan Kallenaution rakennusryhmän poikki. Ainakin kaksi rakennusta olisi joutunut purku-uhan alle, eikä lopuilla rakennuksilla olisi ollut enää samaa arvoa.⁹¹

Uusi Kuvalehti kirjoitti vuonna 1956 suuren koko aukeaman mittaisen ”Kulttuuri syrjään – tie tilalle!” –nimisen artikkelin. ”*Kulttuuriskandaali uhkaa! Yli 200 vuotta vanha, kaunis ja aito hämäläistalo, Juupajoella sijaitseva kestikievari aiotaan tuhota juuri nyt, kun sen harvinaisuus ja historiallinen arvo on havaittu.*”⁹² Nimekkäät kestikievarihistorian puolustajat Heikki Asunta sekä Kustaa Vilkuna yhdessä muiden muinaistieteilijöiden kanssa ja suuri julkisuus lukuisissa muissa lehdissä saivat muutettua tielinjan kulkemaan kievarirakennusten takaa, jolloin kestikievariryhmä pelastui ja museohanke sai jatkua. Vuonna 1958 tilan vanha pihapiiri rakennettiin vihittiin kestikievarimuseoksi ja tilan uusi talouskeskus päärakennuksineen oli jo tilan isäntäväen asuttavana.

⁸⁸ Teittinen, Liisa. 7.2.2012.

⁸⁹ Kallenaution vanha kievaritalo lahjoitettu Juupajoki-Seuralle 16.8.1955. Oriveden Sanomat, 25.8.1955.

⁹⁰ Kallenaution vanha kievaritalo lahjoitettu Juupajoki-Seuralle 16.8.1955. Oriveden Sanomat, 25.8.1955.

⁹¹ Lahtine, U. Kulttuuri syrjään – tie tilalle! Uusi Kuvalehti 17.8.1956.

⁹² Lahtinen, U. Kulttuuri syrjään – tie tilalle! Uusi Kuvalehti 17.8.1956.

JUUPAJOKI-SEURALLA ja HAMEEN HEIMOLITOLLA on ilo kutsua Teidät kaikki sunnuntaina heinäkuun 20. päivänä 1958 Juupajoelle

Kallenaution kievarin vihkiäisiin ja Hämeen heimojuhliin,

jossa tarjoamme seuraavan ohjelman:

Klo 10.00 JUHLAJUMALANPALVELUS Juupajoen kirkossa.

Juhlasaarnan pitää khra V. Vuorinen.

Klo 11.30 KUNNIANOSOITUS Juupajoen sankarihaudalla.

Klo 12.00 JUUPAJOEN KOTISEUTUMUSEON
VIHKIAISET

Vihkiäispuhe: prof. Esko Aaltonen.

Klo 14.00 KALLENAUTION KIEVARIN VIHKIAISET

Vihkiäispuhe: maaherra S. Mattsson. Edelleen puhuvat mm. opetusministeri, prof. Kustaa Vilkuna ja prof. Esko Aaltonen.

Klo 20.00 TAKKAVALKEAILTA kievarin pirtissä.

Lisäksi vieraamme voivat osallistua klo 12.00—13.30 ja 16.30—18.00 välisinä aikoina retkeilyyn Yliopiston metsäharjoitteluasemalle.

JUHLALIPUTUS!

KANSALLISPUVUT!

Kuva 19. Sanomalehdessä vuonna 1958 ollut kutsu Kallenaution kievarin vihkiäisiin. Ilkka Kallenaution yksityisarkisto.

Kuva 20. Kievarin vihkiäiset 20.7.1958 houkuttelivat paikalle puolisen tuhatta vierasta, innokkaimmat kiipesivät jopa katolle ohjelmaa seuraamaan. Juupajoki-Seuran arkisto.

Tänä päivänä Kallenaution tilaa isännöidään samassa suvussa jo kolmannesta toista polvessa ja Juupajoki-Seuran hallinnoima kestikievarimuseo palvelee museokahvilan sekä käsityömyymälän muodossa kesäisin tuhansia turisteja ympäri maailman uuden tilakeskuksen vierellä. Nykyisellään museon säilymistä uhkaa kotiseutuyhdistyksen jäsenten ikääntyminen, rahoituksen, ylläpidon sekä talkooväen puute.

5 TILAN RAKENNUKSET

5.1 Pihapiirin esittely

Kun tilan vanha pihapiiri jäi asumattomaksi vuonna 1954 uuden päärakennuksen rakentamisen myötä, alkoivat vanhat rakennukset rapistua uhkaavasti. Voimakkaan julkisuuden, nimekkäiden puolustajien (etupäässä mm. Kirjailija Heikki Asunta) sekä vankan kansalaisliikkeen myötä vanha pihapiiri rakennuksineen pelastettiin museoksi rakennusryhmän lahjoituksen turvin, joka vihittiin museokäyttöön vuonna 1958. Nykyisin Kallenaution kestikievari tunnetaan Suomen ainoana kestickievarimuseona, jonka rakennukset ovat alkuperäisillä paikoillaan alkuperäisessä asussaan.⁹³ Kallenaution museo ja tilakeskus kuuluvat museoviraston valtakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen kulttuuriympäristöjen listalle.⁹⁴

Tila on rakennettu hämäläisen umpipihaan muotoon, jonka joka sivulla oli rakennuksia ja niiden väleissä aidat. Tällainen rakennusmuoto oli lähtöisin 1300-luvulta Ruotsista alun perin siitä syystä, että tilojen piti saada kunkin tietynlaista maata ja alueista oli pulaa. Näin rakennukset piti rakentaa tiiviisti yhteen, jotta maa-alaa saatiin viljelykäyttöön. Hämeeseen umpipiharakentaminen levisi 1500-luvun kuluessa.⁹⁵

Umpipiha suojasi säältä ja pedoilta sekä toi turvaa ja yksityisyyttä muiltakin kulki-joilta. Umpipiha oli aikanaan hyvin arvostettu maatalousväestön keskuudessa ja tilan rakennusten määrä nosti arvostusta.⁹⁶

Kallenautio jakaantui aikanaan miespihaan, joka oli asuinkäytössä sekä karjapihaan, joka oli talouskäytössä. Miespihassa sijaitsivat aittarakennukset, joissa säilytettiin vaatteet, viljat, jauhot ja ruoat, eli lähinnä tuotteet joilla oli päivittäistä käyt-

---

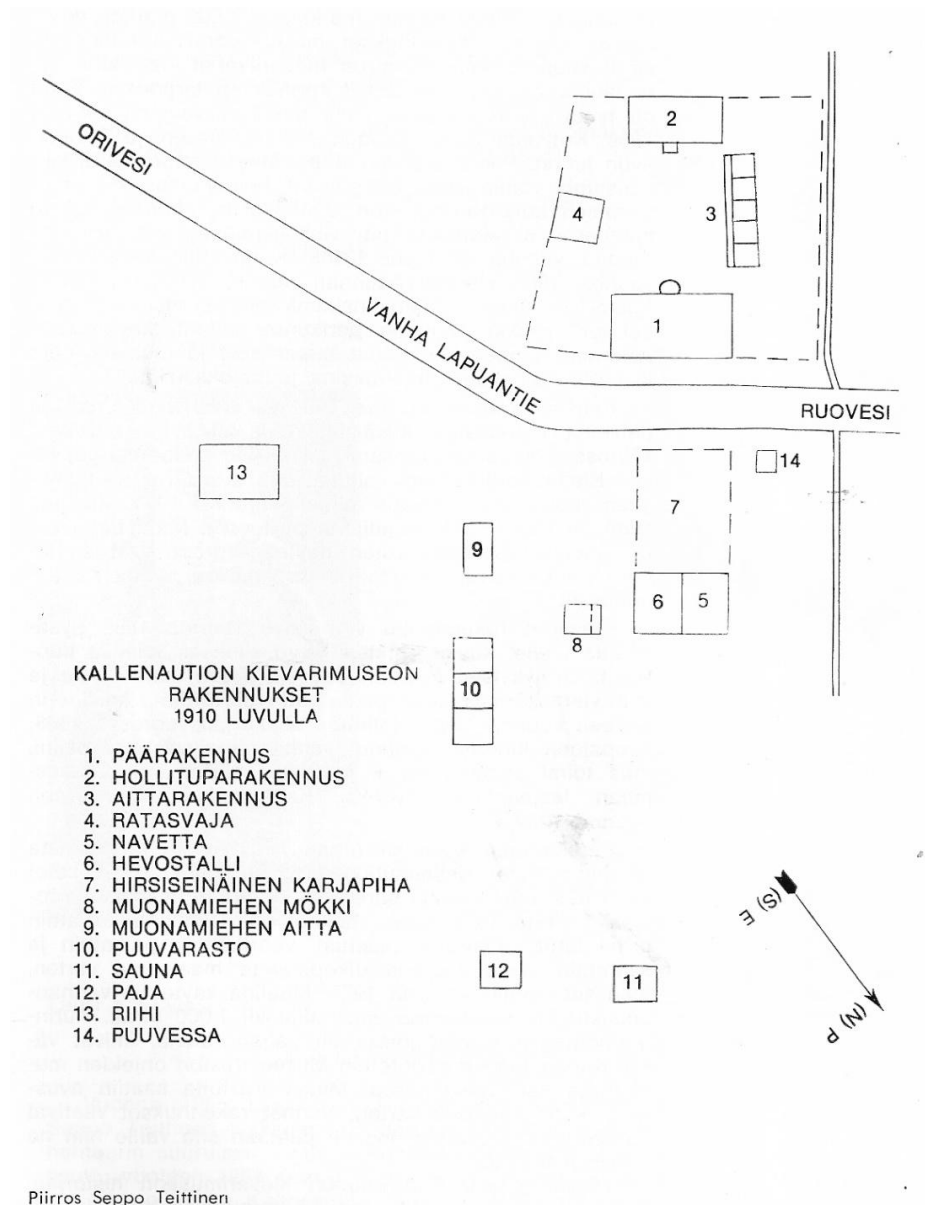
⁹³ Markkula 1979, 31

⁹⁴ Valtakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt. (WWW-viite)

⁹⁵ Ranta, S-L. 2003,17.

⁹⁶ Sirelius, U. 1921, 279.

töä. Karjapihalla sijaitsivat kotieläinsuojat, rehuaitat, puuliiterit ja ladot. Palonarat rakennukset, mm. sauna, paja, riihi ja keittokota, sijaitsivat tilan ulkolaidoilla tulipalovaaran vuoksi.

Kuva 21. Seppo Teittisen piirros Kallenaution rakennuksista 1910-luvulla.⁹⁷

⁹⁷ Teittinen, S. 1979, 36.

5.2 Miespihan puolella olevat rakennukset

Päärakennus edustaa vanhaa Hämmäläistä talonpoikaiskartanotyyliä. Alun perin päärakennus on ollut 1600-1700-luvun vaihteen aikainen savupirtti eli pirtti on talon vanhin osa, joka on noin sadan neliömetrin laajuinen. Rakennuksessa on ollut ns. "läpikäytävä", eli esimerkiksi hevospelillä ajettiin katetun käytävän lävitse, jonka toisella seinustalla olivat kamarit. 1800-luvun loppuvuosina läpikäytävä korvattiin rakentamalla tilalle kuisti, eteinen ja keittiö. Myös pirtin ikkunoita on aikanaan isonnettu. Pirtin ikkunat ovat kahdeksanruutuiset, ja kamarien ikkunat ovat isommat kuusiruutuiset.

Talo on multapenkin päällä oleva hirsiseinäinen rakennus, joka on myöhemmällä aikakaudella vuorattu yläosastaan pystylomalaudoituksella, alaosastaan vaakari- moituksella ja maalattu punaiseksi valkoisine pielilautoineen. Pirtissä ja eteisessä on paljaat leveät hirsiseinät, mutta keittiö ja molemmat kamarit on vuorattu ja tape- toitu. Tapetointi on tehty vasta myöhemmällä aikakaudella, sillä kamareista on löydetty hirsiseiniin kaiverrettuina vierasta kieltä kuvaavia kirjoituksia. Kamareissa ja eteisessä on pystyuunit, kun taas pirtissä on suuri valkoiseksi kalkittu liuskekivi- takka. Keittiössä on ollut aikoinaan puuhella, joka on myöhemmin purettu pois. Kuisti on viisikulmainen ja vaakalaudoitettu, sen jokaisella kulmalla on ikkunat ja etuseinällä vaakalaudoitettu pariovi. Päärakennuksen ikkunanpielien yläreunassa on sahalaitaiset koristelistat. Nykyisin päärakennuksessa on kahvio ja muut huo- neet toimivat museotiloina. Rakennuksessa on pärekatto, joka vaatii uusimista.

Kuva 22. Yli kolmesataa vuotta samoilla sijoilla. Kallenaution kievarin päärakennus kesällä 2011.
Kuva Johanna Kallenautio.

Pirtin takka-leivinuuniyhdistelmä on pohjois-hämäläistä liuske- ja luonnonkiveä, ja sen kerrotaan olevan perustuksiltaan Suomen suurimpia (420 x 400 cm).⁹⁸ Takka on kalkittu jälkeensä valkoiseksi, jollainen se on tänäkin päivänä. Koko pirtti on ollut seinistään valkoiseksi kalkittu, sillä aikoinaan torjuttiin syöpäläisiä kalkitseamalla seinät, ja kalkilla korostettiin myös juhlallisuutta kalkitseamalla seinät esimerkiksi häitä varten sekä tuomaan valoa. Kalkkikerros on kuitenkin poistettu myöhemässä vaiheessa, mutta vieläkin kalkitsemisen jälkiä näkyy hirsissä. Pirttiä kiertävät leveät penkit, ja kolmella seinustalla on leveät pirtinpöydät. Pirtissä on ollut alkuajoina takan edustalla maalattia, sillä oli yleistä, että kotieläimet olivat pirtissä lämmittelemässä ja takan edustalla kengitettiin hevosia. Leivinuunia on aikoinaan pienennetty, ja suvussa kulkeekin tarina seitsemästä miehestä, jotka aikoinaan ovat pelanneet korttia lämpimässä leivinuunissa.

⁹⁸ Kolehmainen, A & Laine, V.A. 1981, 123.

Hollitupa, pikkupytinki eli pakarirakennus on hieman myöhemmältä aikakaudelta, noin 1700 - 1800-luvun vaihteesta ja tyyliltään päärakennusta pelkistetympi. Pakarirakennus on kooltaan hieman päärakennusta pienempi, eikä rakennuksen ikkunoita reunusta sahalaitakuvioiset koristelistat.

Kuva 23. Hollitupa vuonna 2011. Kuva Johanna Kallenautio.

Hollitupa oli hollimiesten odotus- ja majoitusrakennus, sillä heidän ei sopinut majoittua talonväen tai matkustavaisten kanssa samassa rakennuksessa. Hollituvassa on suurehko pirtti, jossa on takka ja kolme kamaria. Eteisestä on kulku suoraan kahteen kamariin, joissa on puuhellat. Nykyisin hollitupa toimii käsityömyymälänä ja suuri hollipirtti taidenäyttelytilana. Rakennuksessa on pärekatto ja multapenkki-perustus. Hollituvan alapuolella on kiviolkellari, joka oli siihen maailmanaikaan vielä hyvin harvinainen ja arvokas rakennuksen osa.

Pitkä aitta eli aittarati on suunnilleen saman aikakauden rakennus kuin hollitupa. Aitan katonharjaa reunustaa samanlainen sahalaitakuviointi kuin päärakennuksen ikkunanpielissä. Pitkässä aittarakennuksessa on yhteensä viisi puotia, joilla jokaisella oli oma merkityksensä, esimerkiksi: jauhopuoti, vaatepuoti ja ruokapuoti. Keskimmäinen puoti oli suola-aitta, ja alimmat hirret ovat aikojen saatossa kyllästyneet suolalla, joka hidastaa hirsien lahoamista. Viimeisen isäntäväen aikana aittassa oli mm. isännänpuoti ja emännänpuoti, joissa he säilyttivät henkilökohtaisia tavaroitaan ja vaatteitaan. Keskimmäinen aittaratin puoti oli talon tyttären suosittu kesähuone, sillä puodin yläkerrassa oli erinomaiset nukkumatilat ja aitan kaunis ikkuna avautui pihapiiriin. Nykyisin päärakennuksen puoleinen puotirivi toimii museotiloina sekä pakarituvan puoleiset puodit kahvioyrittäjän säilytystiloina. Aittarivissä on pärekatto ja multapenkkiperustus.

Kuva 24. Pitkä aittarivi, *aittarati* vuonna 2011. Kuva Johanna Kallenautio.

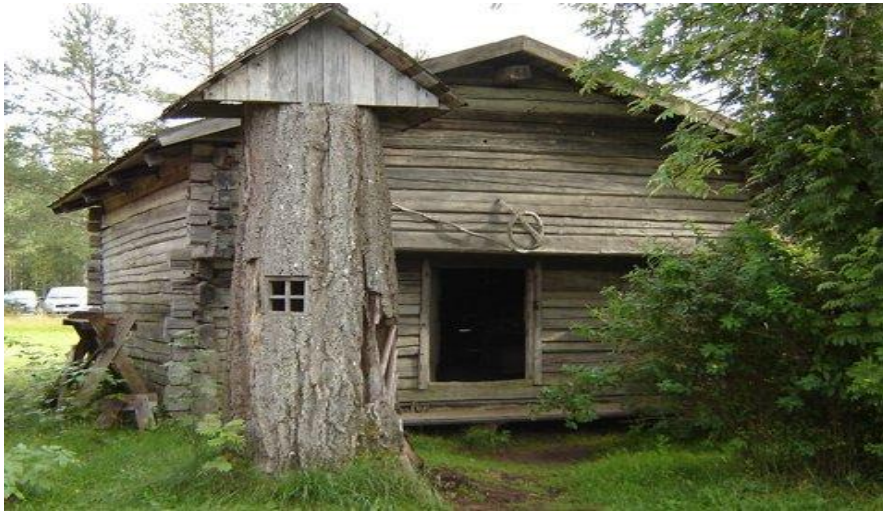
Kärryvaja/kärriliiteri oli hevostyökalujen säilytystä varten. Sinne mahtuivat lukuisat reet, kärryt, työkalut ja hevosten valjaat. Siellä ei pidetty hevosia, vaan talossa oli oma erillinen hevostallinsa karjapihan puolella. Kärryvajan seinästä on erottanut aikanaan himmeällä vuosiluvun 1771, eli se on rakennettu jo vuosia ennen kuin itse kievaritoiminta alkoi. Kärryvaja on museokäytössäkin alkuperäisessä tarkoi-

tuksessaan. Kärnyvajassa on nyt pärekatto, mutta alun perin vajassa on ollut tuohikatto.

Kuva 25. Kärnyvaja, ratasvaja vuonna 2011. Kuva Johanna Kallenaution.

Kalastajan aitta ei kuulu pihan alkuperäisiin aittarakennuksiin, vaan se on siirretty Kallenaution entisen Hinkkalan torpan maalta. Se on otettu museokäyttöön, ja siellä säilytetään lähinnä entisajan kalastustarvikkeita. Aitassa on pärekatto.

Kuva 26. Kalastajan aitta vuonna 2011. Kuva Johanna Kallenautio.

Lasten aitta on myös siirretty pihapiiriin pelkästään museokäyttöä varten. Siellä on lasten leikkikaluja ja piirustusvälineitä. Leikkitupaa ylläpitää Mannerheimin lastensuojeluliiton Juupajoen paikallisyhdistys. Aitassa on tuohikatto.

Kuva 27. Lasten aitta, pikku aitta, vuonna 2011. Kuva Johanna Kallenautio.

5.3 Karjapihan puolella (uusi tilakeskus) pihapiirissä olevat rakennukset:

Navetta sisältää karjasuojan, yhdistetyn karjakeittiön ja maitohuoneen. Rakennuksessa on myös sikala, pahnalato, hevostalli ja lantala eli ruuma. Ruuman yläpuolella on ulkokuuressit sekä miehille että naisille sekä navetan ylinen, joka toimii säilytystilana. Nykyinen tilan navettarakennus on rakennettu vuosien 1911-1913 välisenä aikana ja siellä on toiminut kestikievariaikana (1920-1928) mm. kievarihevosien talli. Kievarihevokset olivat hevostallissa, pihapiirissä oleva ratasvaja oli vain hevostyökalujen säilytystä varten.

Kuva 28. Kallenaution tilan navettarakennus 2010. Kuva Johanna Kallenautio.

Tuolla aikakaudella navetta oli rakennustavaltaan muita edellä ja se oli karjasuojana keskimääräistä suurempi ja edistyneempi. Navetta on perustettu tukevista graniittilohkareista ladotulle kivijalalle, ja rakennus on hirsirakenteinen. Se on myöhemmällä aikakaudella vuorattu pystylomalaudoituksella ja maalattu punaiseksi valkoisine ikkunanpielineen, kuten vanhan tilakeskuksen mukaiseen tyyliin sopii. Navetan katossa näkyvät vielä öljylamppujen tummuneet ja pyöreät jäljet siltä ajalta, kun ei ollut vielä sähkövaloja. Navettarakennus on nykyisin Kallenaution tilan yksityisomistuksessa ja se toimii osin kotieläinsuojana sekä varasto- ja työtiloina. Rakennuksessa on nykyisin tiilikatto, joka on tehty vanhan pärekaton päälle.

Navettarakennusta on edeltänyt täyshirsinen karjasuoja, jossa oli seinissä sontaluukut.⁹⁹

Ladot sijaitsivat tilan peltojen ja niittyjen ympärillä, ja parhaimmillaan niitä on ollut noin 20 kappaletta. Ladot olivat hirsilatoja, joissa oli kiviperustukset ja pärekatot. Muutamilla kohdin ladon paikat ja lahonneet hirret ovat maastosta löydettävissä. Tilan ainoa jäljellä oleva *heinälato* on koottu alkuperäisen karjasuojan hirsistä, ja sontaluukkujen paikat ovat vieläkin havaittavissa heinäladon seinällä. Heinäladossa on nykyisin peltikate, joka on tehty vanhan pärekaton päälle.

Kuva 29. Kallenaution tilan viimeinen heinälato vuonna 2009. Kuva Johanna Kallenautio.

Sauna oli muista tilan rakennuksista erillään, aivan kuten pajakin palovaaran takia. Alkuperäinen sauna on palanut 1950-luvulla silloisten vuokralaisten huolimattoman tulenkäytön takia, ja samalle paikalle nousi uusi vastaavanlainen saunarakennus, jossa on eteinen, tilava sauna sekä tilava kamari. Sauna on maalattu tilan perinteistä väritystä mukaillen punaiseksi valkoisine ikkunanpielineen ja reunuksineen. Kamaria on aikoinaan käytetty mm. hevosmiesten asumiskäytössä, sillä siellä on

⁹⁹ Leikola, M. & Kallio, M. 1990, 23.

puuhella. Siellä yöpyivät lukuisat kortteerimiehet, ja sinne majoitettiin myös Karjalan siirtoväkeä talvi- ja jatkosodan aikoina. Sauna on hirsirakennus, joka on vuorattu pystylomalaudoituksella. Saunassa on tiilikate, joka on tehty vanhan pärekaton päälle. Perustus on betonia. Saunarakennus on Kallenaution tilan yksityisomistuksessa, ja se on alkuperäisessä käytössään.

Kuva 30. Kallenaution tilan vanha sauna. Kuva Johanna Kallenautio 2010.

Liiteri sijaitsi nykyisen tilan uuden päärakennuksen paikalla. Se oli hirsirakennus, jonka perustuksena olivat kivijalat ja katteena päre. Rakennus on purettu 1940-luvulla, ja vuonna 1954 sen paikalle rakennettiin tilan nykyinen päärakennus.

Kuva 31. Liiteri 1930-luvulla. Ilkka Kallenaution yksityisarkisto.

Riihi oli tilan rakennuksista myös erillään palovaaran takia. Siinä oli iso pahnalato, ja rakennukseen kuului erillinen riihiosa. Katteena oli päre. Riihi on purettu 1960-luvulla katon huonokuntoisuuden takia. Nykyinen riihirakennus, *kuivuuriihi* eli viljankuivaamo, on rakennettu 1950-luvulla, ja se on kaksikerroksinen lautavuorinen ja hirsirunkoinen rakennus, joka on myös punainen valkoisine reunuslautoineen. Alakerrassa on kuivurin lämmitystilat, ja yläkerrassa on itse kuivuri. Katolla on tiilikate, joka on tehty vanhan pärekaton päälle, ja rakennuksen perustuksena on hiekkatiiliä. Nykyinen kuivuuriihi on Kallenaution tilan yksityisomistuksessa.

Kuva 32. Kallenaution vanha riihi sijaitsee vanhan maantien laidalla. Kuvassa tuntemattoman tamperelaisen taiteilijan hiilityö. Piirrosajankohta ajoittuu noin 1930-luvulle. Taulun omistaa Teittisen perikunta.

Maakellarin ikää ei tiedetä, mutta se on isoista graniittivilohkareista holvattu kaariholvikellari, jossa on itse kellariosa ja välieteinen. Maakellari on Kallenaution tilan yksityisomistuksessa.

5.4 Korjauskohteita

Sähköasennukset pitäisi välittömästi uusida vastaamaan nykykäyttöä. Ne ovat osin peräisin niiltä ajoilta, kun museo on otettu kahviokäyttöön. Keittiössä pitäisi välttää suurta sähkölaitteiden kuormitusta, mutta jos kahviota aikoo tiloissa pitää nykylainsäädännön turvin, ei ole paljon vähennettävää. Sähkökytkentöjä säätelee niin elintarvikepuolen kuin sähköturvallisuudenkin määräykset. Sähkölaitteiden käyttöä pyritään porrastamaan. Rakennuksesta pitäisi talveksi katkaista sähköt kokonaan

oikosulkujen ja palovaaran vuoksi. Tällä hetkellä kunnan viemäripumppu on liitetty Kallenaution sähkökeskukseen. Sen virransaanti pitäisi pystyä järjestämään toisin.

Kuva 33. Päärakennuksen vanhoja sähkökytkentöjä. Kuva Johanna Kallenautio 2009.

Pärekatot kaipaavat kiireellistä uusimista päärakennuksen ja pitkän aitan osalta. Rakennukset ovat sen verran kookkaita, ettei tekemiseen ole helppo löytää tallovoakeä eikä rahaa kustannuksiin. Siksi kattojen korjaustoimenpiteet pitäisi aloittaa siinä vaiheessa, kun ensimmäisen kerran huomataan että katto alkaa näyttää huonolta, eikä sitten kun se on jo reikäinen ja vuotokohdat valuttavat vettä rakennuksen sisälle. Pärekaton ikää pystyy jatkamaan aika pitkällekin paikkaamalla, jos vuotokohdat ovat paikallisia.

Kuva 34. Keittiön katon kosteusvaurioita. Johanna Kallenautio 2010.

Kuva 35. Päärakennuksen katto on jo niin huono, että vesi valuu välikatosta suoraan keittiön lattialle. Johanna Kallenautio 2011.

Takka täytyisi pitää kunnossa, vaikkei sitä käytettäisikään. Suuri takka on koko pirtin sydän, eikä ränsistynyt takka ole edukseen. Rakennusten piiput ovat rapautuneet vuosien kuluessa, ja vähitellen ne murentuvat ja lakoavat. Tiilien välissä oleva muurauslaasti rapisee pois, ja tiilet murentuvat pala palalta. Takan pintalaasti lohkeilee pois kosteuden vaikutuksesta. Joskus tulevaisuudessa tulee vastaan piippujen muuraaminen ja takan uudelleen pinnoittaminen. Mielestäni myös satunnainen piippujen tarkastus nuohoojan toimesta on välttämätön toimenpide, sillä silloin pystytään korjaustoimenpiteet suorittamaan jo hyvissä ajoin, eikä silloin kun se on jo myöhäistä ja tulee kalliiksi.

Kuva 36. Pirtin suuri takka. Anja Pasuri 2010.

Päärakennuksen kattoa kannattelevat aputuet eivät ole enää pitkäikäisiä. Niitä on aikojen saatossa tuettu monenlaisilla väliaikaisratkaisuilla. Sen seurauksena, että välikatossa kattoa kannattelevat tukihirret ovat painuneet ja yksi hirsi on jopa kokonaan katkennut, on takan kohdalta katto painunut huomattavasti notkolle.

Kuva 37. Painunut kattohirsi painaa takkaa. Laipiossa ja kattohirsissä näkyy valumakohtia, kun aikojen saatossa vesi on päässyt tekemään tuhojaan. Kosteuden ja hirren painumisen vuoksi takan pintalaasti kärsii. On ajan kysymys, milloin kattohirsi antaa periksi ja romahtaa. Kuva Johanna Kalenautio 2010.

6 LAKKI POIS MENNEISYYDEN EDESSÄ, TAKKI AUKI TULEVAISUUTEEN.

Tätä työtä on ollut mielenkiintoista tehdä ja toivon, että niille, jotka tämän työn lukevat, herää mielenkiinto ajatella asioita historian näkökulmasta. Otsikolla tarkoitin sitä, että kunnioitamme menneen sukupolven työtä ja haluamme sen säilyttää. Toisaalta Kallenaution kievarin tulevaisuus on epävarma, sillä Juupajoki-seuran vähävaraisuus, ikääntyvä jäsenistö ja sitä kautta talkoohengen hiipuminen aiheuttavat tummia pilviä niin Kallenaution kuin minkä tahansa museokohteen ympärille.¹⁰⁰ Museovirasto säästää omista museokohteistaan ja nähtäväksi jää, kuinka säästötoimet vaikuttavat tulevaisuudessa avustusten myöntämiseen muille museoille.¹⁰¹ Silti tulevaisuuteen täytyy suunnata avoimin mielin. Nuoria täytyy kannustaa ja saada mukaan oman kotiseudun historian puolustamiseen. Historian tietämys lähtee kodeista ja sitä pitäisi vahvistaa kouluissa.

Juupajoki-seuran puheenjohtaja Sirkka-Liisa Oikari pohtii kuntaliitoksen vaikutusta kotiseutuyhdistyksien toimenkuvaan ja rakenteeseen liittyen. Hänen mielestään *Juupajoki-seura on erityisesti suuntautunut Kallenaution kievarimuseon säilyttämiseen, koska sitä varten se on perustettukin. Tuskin muilla kunnilla on intressejä pitää yllä museota, johon vieraalla paikkakunnalla eikä niiden asukkailla ole minäkäänlaisia tunnesiteitä. Mahdolliset kuntaliitokset varmasti nostavat uudelleen kotiseutuhenkä, eikä kotiseutumuseoiden yhdistämisillä saada suuria hyötyjä. Oikari ajattelee, että tulevaisuudessa kotiseutuyhdistykset pysyvät itsenäisinä kuntarajoista riippumatta. Aikojen saatossa paikkakuntakeskeisyys voi hälvetä, sillä tulevaisuuden sukupolvet ehkä tuskin enää puhuvat ”Juupajoesta”, jos he ovat suurkaupungin nimen alla syntyneet ja eläneet.*¹⁰²

¹⁰⁰ Kulmanen, Marjukka. Kallenaution kievari pysyy elävänä museona. 27.10.2011. (WWW-viite).

¹⁰¹ Museoviraston YT-neuvottelut päättyivät. Työpaikkoja joudutaan vähentämään 55 henkilötyövuoden verran ja pitämään kahdeksan museota kiinni. (WWW-viite)

¹⁰² Oikari, Sirkka-Liisa, 5.3.2012.

Kallenautio vanhoine rakennuksineen ja perinteikkäänä ympäristönä on minulle itselleni henkilökohtaisesti arvokas, mutta se on myös meille jokaiselle historiallisesti tärkeä ja valtakunnallisesti säilyttämisen arvoinen. Se kertoo meidän kaikkien esi-isien historiasta. Ja ajasta, jolloin matkat tehtiin hevoskyydeillä säiden, petojen ja maantierosvojen armoilla.

*"Ohikulkijat te pääanne paljastakaa, konga näätte harmaantuneen tuvan. Vuosisatain kuluneitten takaa sielun silmin voitte nähdä kuvan, mihin perustuupi tosi aate-
luus, mistä leipä, mistä jumaluus."*

Santeri Rahkonen, 1958. Vanha majatalo.

7 LÄHTEET

Arkistolähteet

Ilkka Kallenaution yksityisarkisto

- Herman Kustaa Kallenaution virkatodistus sairaalaan. 24.8.1906.
- Kallenaution kirjekokoelma. Abraham Aution ja Tekla Aaltosen kirjeenvaihtoa vuonna 1903.
- Kallenaution talon isäntäluettelo. Oriveden seurakunnan kirkon- ja historiakirjojen mukaan laadittu sukututkimus Oriveden pitäjän (nyk. Juupajoen) Voitilan kylän Kallenaution talon haltijoista n. v. 1720 alkaen nykyaikaan. 11.5.1935.
- Ote kestikievarin asettamispäätöksestä Albinus Aaltosen isännöimään Kallenaution 8.1.1922.
- Perinnöksiostoasiakirja 15.5.1865. Finans- expedition kejserliga senatens finland ekonomie departement.
- Rahkonen, S. 1958. Vanha majatalo-runo.

Juupajoki-seura ry:n arkisto

- Tuntemattomat matkaajat. Kuvateksti: Kyläily Ruovedellä. Valokuva. Kuvauspaikka- ja aika ei tiedossa.
- Kievarin vihkiäiset 17.7.1958.

Teittisen perikunnan arkisto

-Kallenaution riihirakennus 1930-luvulta. Hiilityö. Tamperelainen taiteilija tuntematon.

Haastattelut ja kyselyt

Kallenaution, Ilkka. Suullinen tiedonanto 18.3.2012.

Oikari, Sirkka-Liisa. Puhelinhaastattelu 5.3.2012.

Savinen, Saira. Suomalaisuuden liitto. Sähköpostitiedustelu Kallenaution-nimen suojausvuodesta 1.2.2008.

Teittinen, Liisa. Puhelinhaastattelu 7.2.2012.

Sanoma- ja aikakauslehdet

Kansan kuvalehti 1949.

Oriveden Sanomat 1955.

KMV-lehti 1980.

Uusi Kuvalehti 1956.

Säädökset

Laki säätyjen erioikeuksien lakkauttamisesta. 17.7.1995/971. [www-dokumentti]
[Viitattu 3.3.2012] Saatavana: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950971>

Kirjallisuus

Asunta, H. 1958. Kallenaution. Runo Kallenaution vihkiäisiin. Teoksessa Markkula, L. & Ylä-Lyly, L. 1979. (toim.) Kallenaution kestikievari. Juupajoki. 1979. Oriveden Sanomalehti osakeyhtiö. Orivesi.

Jutikkala, E. 1938. Suomen postilaitoksen historia I. Posti- ja lennätinhallitus.

Jutikkala, E. 1949. Majatalot ja hollikyyti. Teoksessa Längelmäveden seudun historia I, Oriveden historia I. Forssan kirjapaino Oy, Forssa.

Kolehmainen, A. & Laine, V.A. 1981. Suomalaiset uunit. Otava. Helsinki.

Koskimies, Y. S. 1979. Kallenaution. Vanhan kievaritalon vaiheita. Teoksessa Markkula, L. & Ylä-Lyly, L. (toim.) Kallenaution kestikievari. Juupajoki. 1979. Oriveden Sanomalehti osakeyhtiö, Orivesi.

Leikola, M. & Kallio, M. 1990. Hyytiälä, Helsingin yliopiston metsäasema. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Markkula, L. 1979. Heikki Asunta. Kallenaution kievarimuseon henkinen isä. Teoksessa: Kallenaution kestikievari. Juupajoki. Toim. Markkula, L. & Ylä-Lyly, L. 1979. Oriveden Sanomalehti Osakeyhtiö.

Mauranen, T. 1999. I. Muutos tuli maantietä pitkin. Teoksessa: Mauranen, T (toim.) Maata, jäätä, kulkijoita. Tiet, liikenne ja yhteiskunta ennen vuotta 1860. Tielaitos 1999. Edita. Helsinki.

Mauranen, T. 1999. II. Hevosen ja höyryn voimalla. Teoksessa: Mauranen, T. Teoksessa: Soraa, työtä ja hevosia. Tiet. Liikenne ja yhteiskunta 1860 - 1945. Tielaitos 1999. Edita. Helsinki.

Oinonen, J. Paheiden pesät. Elämää kestikievareissa. Teoksessa: Mauranen, T. Teoksessa: Soraa, työtä ja hevosia. Tiet. Liikenne ja yhteiskunta 1860 - 1945. Tielaitos 1999. Edita. Helsinki.

Ranta, S-L. 2003. Maatilan pihapiiri. Helsinki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Sirelius, U. 1921. Suomen kansanomaista kulttuuria II. Otava. Helsinki.

Teittinen, S. 1979. Piirros Kallenaution rakennuksista 1910-luvulla. Teoksessa: Markkula, L. & Ylä-Lyly, L. (toim.) Kallenaution kestikievari. Juupajoki. 1979. Oriveden Sanomalehti osakeyhtiö, Orivesi.

Topelius, Z. Sumutarinoita. Teoksessa: Talvi-iltain tarinoita. 1949. WSOY. Helsinki.

Sähköiset lähteet

Hetan majatalo. Perheyritys kestinnyt vieraitaan jo vuodesta 1924 alkaen. [www-dokumentti] [Viitattu 3.3.2012] Saatavana: <http://www.hetan-majatalo.fi/85v.-lehtinen.pdf>

Hänninen, V. Kruununtilan perinnöksiosto. Salon seudun sukututkijat ry. [WWW-dokumentti] [Viitattu 3.3.2012] Saatavana: <http://suvut.genealogia.fi/ssstry/kruunut.htm>

Jakobsson, R. & Halonen, M. Museo24. Jämsän seudun historia. [WWW-dokumentti] [Viitattu 4.3.2012] Saatavana:
[http://www.museo24.fi/?action%5B%5D=INavigation::viewArticle\(9553\)](http://www.museo24.fi/?action%5B%5D=INavigation::viewArticle(9553))

Kallenaution kartta. Digiarkiston kokoelma. Maanmittaushallituksen historiallinen karttakokoelma. [WWW-dokumentti] [Viitattu 7.3.2012] Saatavana:
<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6178498>

Katajala, J. Keskiaikaiset mitat. [WWW-dokumentti] [Viitattu: 18.3.2012] Saatavana: <http://www.katajala.net/keskiaika/elama/mitat.htm>

Kestikievarin sääntöjä Jorma Soiron ravintolahistoriallisista kokoelmista. Julkaisussa: Wiirilinna. Kestikievariin aikaan 1. Keski – Pohjanmaa 7.2.1969. [WWW-dokumentti] [Viitattu 4.4.2012] Saatavana:
<http://lib.kokkola.fi/wiirilinna/Kestikievariin%20aikaan.htm>

Kulmanen, Marjukka. Kallenaution kievari pysyy elävänä museona. [WWW-dokumentti] [Viitattu 23.3.2012] Saatavana:
http://www.rakennusperinto.fi/news/Uutiset_2011/fi_FI/Kallenaution_kievari_pysyy_elavana_museona_MVn_ja_EUn_tuella/

Museoviraston YT-neuvottelut päättyivät. Työpaikkoja joudutaan vähentämään 55 henkilötyövuoden verran ja pitämään kahdeksan museota kiinni. 1.2.2012. [WWW-dokumentti] [Viitattu: 23.3.2012] Saatavana:
<http://www.nba.fi/fi/ajankohtaista/tiedotearkisto?Article=5662>

Muutamia mietteitä Pohjanmaan rautatiestä. Uusi Suometar. N:o 146. 8.12.1876. [WWW-dokumentti] [Viitattu: 25.3.2012] Saatavana:
http://digi.lib.helsinki.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=2&action=entryPage&id=426360&pageFrame_currPage=2

Neljä miestä ja neljä karhua. Hämäläinen. No 16. 21.4.1859. [WWW-dokumentti] [Viitattu: 24.3.2012] Saatavilla:

http://digi.lib.helsinki.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=2&action=entryPage&id=388317&pageFrame_currPage=2

Nähtävyydet Ruoveden kunnassa. 26.5.2011. [WWW-dokumentti] [Viitattu: 19.3.2012] Saatavana: <http://www.ruovesi.fi/matkailu/nahtavyudet.htm>

Orivesi. Tampereen sanomat. N:o 36. 14.2.1900. [WWW-dokumentti] [Viitattu: 25.3.2012] Saatavilla:

http://digi.lib.helsinki.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=4&action=entryPage&id=547533&pageFrame_currPage=2

Viluun kuollut. Satakunta. N:o 1. 5.1.1877. [WWW-dokumentti] [Viitattu: 23.3.2012] Saatavana:

http://digi.lib.helsinki.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=5&action=entryPage&id=117075&pageFrame_currPage=5

Simonaho. H. Konginkankaan Liimattala, Pyyrinlahti. [WWW-dokumentti] [Viitattu 17.3.2012] Saatavana:

<http://www.konginkangas.fi/uploads/muisteloita/Pyyrinlahti,%20hallinnollinen%20keskus.pdf>

Sukutilakunniakirja kertoo tilasi historian. Pro Agria. [www-dokumentti] [Viitattu 4.3.2012] Saatavana:

<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/ProAgria/jasenyys/Jarjestotuotteet/Sukutilatunnukset/Sukutilakunniakirja>

Suomen sukututkimusseura. Historiakirjat. Orivesi - haudatut. [WWW-dokumentti] [Viitattu: 18.3.2012] Saatavana: <http://hiski.genealogia.fi/hiski?fi+t5493982>

Valtakunnallisesti arvokkaat rakennetut perinneympäristöt. Museovirasto.

22.12.2009. [www-dokumentti] [Viitattu 3.3.2012] Saatavana:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1950

Viluun kuollut. Satakunta. N:o 1. 5.1.1877. [WWW-dokumentti] [Viitattu: 23.3.2012]

Saatavana:

http://digi.lib.helsinki.fi/sanomalehti/secure/showPage.html?conversationId=5&action=entryPage&id=117075&pageFrame_currPage=5

Wiirilinna, A. Kestikievarien aikaan I. Keski - Pohjanmaa. 7.2.1969. [WWW-dokumentti]. [Viitattu 17.3.2012] Saatavana:

<http://lib.kokkola.fi/wiirilinna/Kestikievarien%20aikaan.htm>